શ્રી ભગવતી સૂત્રના પચવીશમા શતકના સાતમા
ઉદ્દેશામાથી ઉદ્ધરેલુ

શ્રી પંચસંયત પ્રકરણ

ગુજરાતી ભાષામા પ્રશ્નોત્તરરૂપે

લખનાર —
અલ્પમતિ કુવરજી આણંદજી
ભાવનગર

પ્રકાશક —
શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા
ભાવનગર

વિક્રમ સવત ૧૯૯૩ વીર સવત ૨૪૬૩

પ્રકરણોના અભ્યાસી
સાધુ સાધ્વી વિગેરેને માટે ભેટ

ખરીદનાર માટે
કિંમત ચાર આના

શ્રી ભગવતી સૂત્રના પચવીશમા શતકના સાતમા
ઉદ્દેશામાંથી ઉદ્ધરેલું

શ્રી પંચસંયત પ્રકરણ

ગુજરાતી ભાષામાં પ્રશ્નોત્તરરૂપે

લખનાર —
અલ્પમતિ કુંવરજી આણંદજી
ભાવનગર

પ્રકાશક —
શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા
ભાવનગર

વિક્રમ સંવત ૧૯૯૩ — વીર સંવત ૨૪૬૩

પ્રકરણોના અભ્યાસી
સાધુ સાધ્વી વિગેરેને માટે ભેટ

ખરીદનાર માટે
કિંમત ચાર આના

મુદ્રક   શાહ ગુલાબચંદ લલ્લુભાઇ,
શ્રી મહોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ દાણાપીઠ, ભાવનગર.

પ્રસ્તાવના

આ ટૂકી પ્રસ્તાવનામા માત્ર પ્રાર્થના જ કરવાની છે, કારણ કે આ પ્રકરણ રચવાનો પ્રસ્તાવ તો પ્રાસ ગિક નિવેદનમા લખેલો છે

શ્રી પ ચનિર્ગ્ર થ પ્રકરણમા પાચ પ્રકારના નિર્ગ્ર થ ઉપર ૩૬ દ્વાર ઉતારેલા છે, તે જ પ્રમાણે આ પ્રકરણમા પાચ પ્રકારના સ યત (ચારિત્ર) ઉપર ૩૬ દ્વાર ઉતારેલા છે તેના નામ પ્રકરણના પ્રાર ભમા આપેલા છે અને તે દરેક દ્વારનુ વિવરણ ક્રમસર આપવામા આવ્યુ છે

આ પ્રકરણની રચના એક બાળચેષ્ટારૂપ કહી શકાય તેમ છે, છતા તેને મહાપુરુષનો સ્પર્શ થયેલ હોવાથી કાઇંક કિંમત અ કાશે એમ ધારુ છુ વિદ્વાન મુનિમહારાજ વિગેરેને મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે કે આ પ્રકરણમા મારી જે કાઇ સ્ખલના થયેલ હોય તે કૃપા કરીને જરૂર મને જણાવવા કૃપા કરવી, જેથી હુ તે પ્રમાણે સુધારવા પ્રયાસ કરીશ મૂળ ને ભાષાતર છપાવવામા શુદ્ધિને માટે બનતી સહાય લેવામા આવી છે છતા દૃષ્ટિદોષથી યા પ્રેસદોષથી કાઈ અશુદ્ધિ રહેલી જણાય તો તેને માટે પણ લખી મોકલવા તસ્દી લેવી

આવા સાહસને માટે હુ વિદ્વાન આચાર્યાદિકની ક્ષમા માગી વિરમુ છુ

ભાદરવા વદિ ૮ | કુ વરજી આણ દજી
સ ૧૯૯૩ | ભાવનગર

પ્રાસંગિક નિવેદન

સ ૧૯૯૨ નુ ચોમાસુ આચાર્ય શ્રી વિજયનીતિસૂરિના પ્રવીણ શિષ્ય પન્યાસ શ્રી ઉદયવિજયજીએ ભાવનગરમા કર્યુ તેમની સાથે શ્રી ભગવતીસૂત્રના ૨૫ મા શતકનો છઠ્ઠો, સાતમો ઉદ્દેશો વાચતા તેમા પચનિર્ગ્રથ અને પચસયતનો અધિકાર આવ્યો તેમાથી પચનિર્ગ્રથ સબધી તો તે જ સૂત્રના ટીકાકાર શ્રી અભયદેવસૂરિ મહારાજે પોતે જ તે નામનુ પ્રકરણ સટીક બનાવ્યું છે તે ટીકા સાથે તેમજ ગુજરાતી અર્થ વિવેચન સાથે છપાયેલ છે પચસયત સબધી તજવીજ કરતા તેને અગે કોઈ પ્રકરણ બનેલુ જણાયું નહીં તેથી મને ઉત્સાહ થતા મે મારી અલ્પમતિ પ્રમાણે ગુજરાતી ભાષામા પ્રશ્નોત્તર રૂપે તે પ્રકરણ લખ્યું અને તેમા જ્યા જ્યા પચનિર્ગ્રથની ભલામણ કરી હતી ત્યા ત્યા ભલામણ ન કરતા ત્યાથી ઉદ્ધરીને તે હકીકત જ આ ભાષાતરમા લખી છે કે જેથી આ પ્રકરણ વાચનારને પચનિર્ગ્રથ પ્રકરણ વાચવાની જરૂર ન પડે

સદરહુ પ્રકરણ મે શ્રી પાટણ વયોવૃદ્ધ પ્રવર્તક મુનિરાજ **શ્રી કાંતિવિજયજી** મહારાજને મોકલ્યું અને વાચીને સુધારી આપવા વિનતિ કરી તે પ્રકરણ તેમણે મારા પરની કૃપા દૃષ્ટિથી પોતાના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ **શ્રી પુણ્યવિજયજી** પાસે સુધરાવીને મોકલ્યું તે સબધમા તેમનો મારા પર અત્યત ઉપકાર થયો છે તે ભૂલી શકાય તેમ નથી

ત્યાથી આવ્યા બાદ તે પ્રકરણ છપાવવાનો નિર્ણય કરી છાપવા આપ્યુ તે સાથે શ્રી ભગવતીસૂત્રમાથી તેટલો વિભાગ મૂળ ટીકા સાથે એની પાછળ જ દાખલ કરવો ઉચિત ધારી તેનો અમલ કર્યો છે

આ સાતમા ઉદ્દેશામા અમુક દ્વારોને અતરે અતરે ટીકા આપવામા આવી છે તેનો ભાવ પણ તે તે દ્વારની સાથે જ ભાષાતરમા લેવામા આવ્યો છે જેથી સમજવા માટે સગ્લતા થાય એમાથી કેટલોક ટીકા વિભાગ લખવો રહી ગયેલ તે લખીને આ સાથે સામેલ રાખેલ છે તેમા જણાવેલ ભાવ તે તે દ્વારો સાથે મેળવી લેવા વાચકવર્ગને વિનતિ છે

ટીકાને આધારે કેટલીક વિશેષ સ્પષ્ટતા

પૃષ્ઠ ૧૦ ઉપર ૭ મુ જ્ઞાનદ્વાર ને ૭ મુ શ્રુતદ્વાર લખ્યુ છે તેમા શ્રુતદ્વાર જ્ઞાનદ્વારના પેટામા સમજવુ

પૃષ્ઠ ૧૮ ઉપર આવેલા સયમસ્થાન દ્વારના સબધમા ટીકાકારે કેટલીક વિશેષતા બતાવી છે તે નીચે પ્રમાણે—

સૂક્ષ્મસપરાય સયતના અસખ્ય સ્થાનો કહ્યા છે તે તેનો કાળ અતર્મુહૂર્તનો હોવાથી અને તેમા પ્રતિસમય ચરણવિશુદ્ધિ વિશેષ હોવાથી સમજવા

યથાખ્યાત સયતનુ એક જ સ્થાન કહ્યુ છે તે તેના કાળમા ચરણવિશુદ્ધિનુ નિર્વિશેષપણુ હોવાથી સમજવુ છે

સયમસ્થાનના અલ્પબહુત્વની ચિતામા (વિચારમા) કહ્યુ છે કે—અસદ્ભાવ સ્થાપનાવડે સકળ સયમસ્થાનને

૨૧ ની સખ્યાવાળા કલ્પવા તેમા સૌની ઉપરનુ એક સ્થાન યથાખ્યાતનુ, તેની નીચેના ચાર સ્થાન સૂક્ષ્મસપરાયના તે તેનાથી અસખ્યાતગુણા સમજવા. ત્યારપછી ચાર સ્થાન મૂકીને આઠ સ્થાન પરિહારવિશુદ્ધિકના જાણવા તેને પણ પૂર્વ કરતા અસખ્યાતગુણા સમજવા ત્યારપછી મૂકી દીધેલા ચાર, પરિહારવિશુદ્ધિવાળા આઠ ને બાકીના ચાર કુલ ૧૬ સ્થાન સામાયિક ને છેદોપસ્થાપનીય સયતના જાણવા તે પણ પૂર્વના સયમસ્થાન કરતા અસખ્યાતગુણા સમજવા

પરિણામ દ્વારમા સૂક્ષ્મસપરાય સયતની સ્થિતિ જઘન્યથી વર્ધમાન પરિણામવાળા માટે એક સમયની કહેલ છે તે સૂક્ષ્મસપરાય સયતની પ્રતિપત્તિ થયા પછી બીજે જ સમયે મરણ પામે તેની અપેક્ષાએ જાણવી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અતર્મુહૂર્તની કહેલ છે તે તે ગુણસ્થાનનો એટલો જ કાળ હોવાથી સમજવી એ જ પ્રમાણે તેના હીયમાન પરિણામ સબધી પણ જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળ જાણવો

યથાખ્યાત સયત માટે વર્ધમાન પરિણામનો કાળ જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટ અતર્મુહૂર્ત કહેલ છે તે જે યથાખ્યાત સયતી કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરે, ત્યારપછી શૈલેશી પ્રતિપન્ન કરે ત્યારે વર્ધમાન પરિણામ એટલા કાળ સુધી સમજવા પછી તો તેનો વ્યવચ્છેદ થાય છે અવસ્થિત પરિણામ તો જઘન્ય એક સમય કહેલ છે તે ઉપશમના કાળમા એક સમય પ્રતિપત્તિ પછી અનતર સમયે મરણ પામે તેની અપેક્ષાએ જાણવો ઉત્કૃષ્ટ અવસ્થિત કાળ દેસૂણા પૂર્વ ક્રોડ કહેલ છે તે પૂર્વ પ્રમાણે કેવળીપણે વિચરે તેને માટે સમજવો

૨૧ મા બંધ દ્વારમા સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કર્મોની છ મૂળ પ્રકૃતિ બાધે એમ કહ્યુ છે તેનુ કારણ એ છે કે આયુષ્ય તો તે બાધતા નથી અને બાદર કષાયના ઉદયનો અભાવ હોવાથી મોહનીય કર્મ પણ બાધતા નથી, તેથી તે બે વર્જીને બાકીની છ પ્રકૃતિ બાધે છે એમ સમજવુ

૨૨ મા વેદન દ્વારમા યથાખ્યાત સંયત સાત પ્રકૃતિ અથવા ચાર પ્રકૃતિને વેદે એમ કહેલ છે તેમા યથાખ્યાત સંયત નિર્ગ્રંથ અવસ્થામા મોહનીય ઉપશાંત કરેલ અથવા ક્ષીણ કરેલ હોવાથી મોહનીય વર્જીને સાત પ્રકૃતિને ૧૧ મે બારમે ગુણઠાણે વેદે એમ સમજવુ સ્નાતક અવસ્થામા તો (૧૩ મે ૧૪ મે) ઘાતિકર્મની ચાર પ્રકૃતિ ક્ષય કરેલ હોવાથી બાકીની ચાર પ્રકૃતિને વેદે એમ સમજવુ

૨૪ મા ઉપસંપદ્હાન દ્વારમા સામાયિક સંયત સામાયિક સંયતપણુ તજીને છેદોપસ્થાપનીયપણુ પામે એમ કહ્યુ છે તે શ્રી પાર્શ્વનાથના સતાનીયા સાધુ ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મથી પાચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મ સ્વીકારે તેને માટે સમજવુ અથવા નવા શિષ્યને પાચ મહાવ્રતનુ આરોપણ કરે તેને માટે સમજવુ સામાયિક સંયત શ્રેણી માડે તો સૂક્ષ્મસંપરાયપણું પામે અને શ્રેણીથી પડતો સંયમભાવથી પ્રતિપાત થયેલ હોવાથી અસંયમાદિ ભાવને પણ પામે.

છેદોપસ્થાપનીય સંયતના સંબધમા તે પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતપણુ સ્વીકારે એમ કહેવાની મતલબ એ છે કે છેદોપસ્થાપનીય સંયતી જ પરિહારવિશુદ્ધિકપણુ ગ્રહણ કરી શકે છે એ બે સંયત પહેલા છેલ્લા તીર્થંકરના

વારામા જ હોય છે પરિહારવિશુદ્ધિક પરિહારવિશુદ્ધિકપણુ તજીને છેદોપસ્થાપનીય સયમ સ્વીકારે એમ કહ્યુ છે તે પાછા ગચ્છાદિનો આશ્રય કરનાર માટે સમજવુ અને અસયમપણું પામવાનુ મરણ પામીને દેવગતિમા જાય તેને આશ્રયીને સમજવુ

યથાખ્યાત સયતી યથાખ્યાત સયતપણુ તજી દઇને શ્રેણીથી પડતો સૂક્ષ્મસપરાયપણુ પામે અથવા દેવગતિમા જાય તો અસયતપણુ પામે ઉપશાતમોહપણામા મરણ પામે તો દેવગતિમા જ ઉપજે છે માટે

૨૮ મા આકર્ષ દ્વારમા નાના ભવ ગ્રહણ આકર્ષના અધિકારમા છેદોપસ્થાપનીય માટે નવસોથી અધિક અને હજારની અદર આકર્ષ કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે—એક ભવમા છ વીશ એટલે ૧૨૦ આકર્ષ થાય છે, તે પ્રમાણે આઠ ભવમા થતા હોવાથી ૧૨૦ ને આઠે ગુણતા ૯૬૦ થાય છે આ સભવ માત્રને આશ્રયીને સખ્યાવિશેષ સમજવી અન્યથા બીજી રીતે પણ થાય છે, પરતુ નવસોથી અધિક આકર્ષ થાય એમ સમજવુ (પૃષ્ઠ ૩૨ ની નોટમા આનો હેતુ સમજાવેલ નથી એમ લખ્યુ છે, પણ ટીકામા ઉપર પ્રમાણે ખુલાસો મળી શકયો છે પૃષ્ઠ ૩૩ મા કરેલી નોટનો ખુલાસો પણ આ રીતે થઇ જાય છે)

॥ ॐ श्रीपरमात्मने नमः ॥

卐

卐 卐 **શ્રી** 卐 卐

પંચસંયત પ્રકરણ

શ્રીભગવતી સૂત્રના પચવીશમા શતકના છઠ્ઠા ઉદ્દેશામા પચનિગ્ર થ સબધી ૩૬ દ્વાર સાથે વિસ્તારથી હકીકત આપેલ છે. ત્યારપછી સાતમા ઉદ્દેશામા પાચ સયત (ચારિત્ર) નો અધિકાર છે. તે પાંચે સયત ઉપર પણ ૩૬ દ્વાર ઉતારેલા છે પરતુ પચનિર્ગ્રથ કરતા વિવેચન સક્ષિપ્ત છે અને ઘણી બાબતમા પચનિર્ગ્રથની ભલામણ કરેલ છે

અહીં હું માત્ર સંક્ષેપથી જ પંચસંયતનું સ્વરૂપ કહેવા ઇચ્છું છું. તે પંચસંયતના નામ આ પ્રમાણેઃ–

૧ સામાયિક સંયત, ૨ છેદોપસ્થાપનીય સંયત, ૩ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત અને ૫ યથાખ્યાત સંયત.

છત્રીશ દ્વાર આ પ્રમાણે છે—૧ પ્રજ્ઞાપન, ૨ વેદ, ૩ રાગ, ૪ કલ્પ, ૫ ચારિત્ર, ૬ પ્રતિસેવના (વિરાધના), ૭ જ્ઞાન, ૮ તીર્થ, ૯ લિંગ, ૧૦ શરીર, ૧૧ ક્ષેત્ર, ૧૨ કાળ, ૧૩ ગતિ, ૧૪ સંયમ, ૧૫ નિકામ–સંનિકર્ષ, ૧૬ યોગ, ૧૭ ઉપયોગ, ૧૮ કષાય, ૧૯ લેશ્યા, ૨૦ પરિણામ, ૨૧ બંધ, ૨૨ વેદ–કર્મનું વેદવું, ૨૩ ઉદીરણા, ૨૪ ઉપસંપદ–હાન (સ્વીકાર અને ત્યાગ), ૨૫ સંજ્ઞા, ૨૬ આહાર, ૨૭ ભવ, ૨૮ આકર્ષ, ૨૯ કાળમાન, ૩૦ અંતર, ૩૧ સમુદ્ઘાત, ૩૨ ક્ષેત્ર, ૩૩ સ્પર્શના, ૩૪ ભાવ, ૩૫ પરિમાણ અને ૩૬ અલ્પબહુત્વ

૧ પ્રથમ પ્રજ્ઞાપન દ્વાર કહે છે —

સામાયિક સંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે?

ઉત્તર—બે પ્રકાર કહ્યા છે. ૧ ઇત્વરિક, ૨ યાવત્-

કથિક, જે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી ભવિષ્યમા છેદોપસ્થાપનીય સયતપણાનો વ્યપદેશ–વ્યવહાર[1] થાય તે ઇત્વરિક–અલ્પકાલિક સામાયિક સયત કહેવાય છે અને જે સામાયિક ચારિત્ર લીધા પછી બીજો વ્યપદેશ ન થાય તે યાવત્કથિક સામાયિકસયત કહેવાય છે.

છેદોપસ્થાપનીય સયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

ઉત્તર—બે પ્રકાર કહ્યા છે ૧ સાતિચાર ને ૨ નિરતિચાર. અતિચારયુક્ત સાધુને દીક્ષાપર્યાય છેદી ફરીને મહાવ્રત અપાય તે સાતિચાર છેદોપસ્થાપનીય કહેવાય અને નવદીક્ષિત સાધુને તથા શ્રી પાર્શ્વનાથના તીર્થમાથી શ્રીમહાવીરસ્વામીના તીર્થમા પ્રવેશ કરનાર સાધુને ફરી મહાવ્રત આપવા તે નિરતિચાર છેદોપસ્થાપનીય કહેવાય છે. છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રવાળા સાધુ પહેલા ને છેલ્લા તીર્થંકરના તીર્થમા જ હોય છે.

પરિહારવિશુદ્ધિક સયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

ઉત્તર—બે પ્રકાર કહ્યા છે. ૧ નિર્વિશમાનક

---

૧ આવો વ્યપદેશ ભ ત ઐરવત ક્ષેત્રમા પહેલા-છેલ્લા તીર્થંકરના તીર્થમા વર્તતા સાધુઓને મહાવ્રતની આરોપણા કરતી વખત થાય છે તેમજ ત્રેવીશમા તીર્થંકરના સાધુઓ ચોવીશમા તીર્થંકરના તીર્થમા દાખલ થાય તેમને પણ થાય છે

(તપ કરનાર) ને ૨ નિર્વિષ્ટકાયિક[1] (પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર સેવી લીધુ હોય તે—અનુચર.)

સૂક્ષ્મસ પરાયસ યતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

ઉત્તર—બે પ્રકાર કહ્યા છે ૧ સ ક્લિશ્યમાનક (ઉપશમશ્રેણીથી પડતો), ૨ વિશુદ્ધમાનક (ઉપશમશ્રેણિ કે ક્ષપકશ્રેણિ પર ચડતો).

યથાખ્યાતસ યતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

ઉત્તર—બે પ્રકાર કહ્યા છે. ૧ છદ્મસ્થ (૧૧ મે, ૧૨ મે ગુણસ્થાને) ૨ કેવળી (૧૩ મે, ૧૪ મે ગુણસ્થાને)

સામાયિક ચારિત્ર સ્વીકાર્યા પછી ચાર મહાવ્રતરૂપ પ્રધાન ધર્મને મન, વચન, કાયાથી-ત્રિવિધે જે પાળે તે સામાયિકસ યત કહેવાય.

પૂર્વના પર્યાયનો છેદ કરી જે પોતાના આત્માને પાચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મમા સ્થાપે તે છેદોપસ્થાપનીયસ યત કહેવાય.

મન, વચન, કાયાથી ત્રિવિધે પાળતો અમુક પ્રકારનુ તપ કરે તે પરિહારવિશુદ્ધિકસયત કહેવાય

જે સજ્વલન લોભના અણુઓને વેદતો ચારિત્ર-મોહને ઉપશમાવે કે ક્ષય કરે તે સુક્ષ્મસપરાયસયત કહેવાય. તે યથાખ્યાતસયતથી કાંઈક ન્યૂન હોય છે.

મોહનીય કર્મ ઉપશાત કે ક્ષીણ થયા પછી જે છદ્મસ્થ હોય કે જિન હોય તે યથાખ્યાતસયત કહેવાય[1] છે.

૨ બીજુ વેદ દ્વાર—

સામાયિકસયત વેદવાળો હોય કે અવેદક હોય ?

ઉત્તર—વેદક હોય અને અવેદક પણ હોય. નવમા ગુણઠાણા સુધી સામાયિકસયત કહેવાય છે. નવમે ગુણઠાણે વેદનો ઉપશમ કે ક્ષય થાય છે તેથી ત્યા સામાયિકસયત અવેદક હોય છે. તેના પૂર્વવર્ત્તી ગુણસ્થાનમા સવેદક હોય છે તે ત્રણે વેદવાળા હોય છે. છેદોપસ્થાપનીય માટે પણ સામાયિકસયત

૧ પ્રથમના બે સયત ૬-૭-૮-૯ મા ગુણઠાણા સુધી હોય છે, ત્રીજુ છઠ્ઠે સાતમે જ હોય છે, ચોથુ દશમે ગુણઠાણે હોય છે ને પાચમુ ૧૧-૧૨-૧૩-૧૪ એ ચાર ગુણઠાણે હોય છે

પ્રમાણે જાણવુ. પરિહારવિશુદ્ધિકસયત પુરુષવેદી કે કૃતનપુસકવેદી હોય છે. સૂક્ષ્મસ પરાય અને યથાખ્યાતસયત અવેદક હોય છે

૩ ત્રીજુ રાગ દ્વાર—

સામાયિકસયત સરાગી (રાગવાળો) હોય કે વીતરાગ હોય?

ઉત્તર—સામાયિકસંયત, છેદોપસ્થાપનીયસયત, પરિહારવિશુદ્ધિક સયત ને સૂક્ષ્મસ પરાય સયત એ ચારે સયત રાગવાળા હોય યથાખ્યાતસયત (૧૧-૧૨-૧૩-૧૪ ગુણસ્થાનવાળા) વીતરાગ હોય તેના બે પ્રકાર (છદ્મસ્થ ને કેવળી) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવા

૪ ચોથુ કલ્પ દ્વાર—

સામાયિકસયત સ્થિતકલ્પમા હોય કે અસ્થિતકલ્પમા હોય?

ઉત્તર—સ્થિતકલ્પમા હોય ને અસ્થિતકલ્પમા પણ હોય

છેદોપસ્થાપનીયસયત સ્થિતકલ્પમા હોય કે અસ્થિતકલ્પમા હોય?

- ઉત્તર—સ્થિતકલ્પપણામા હોય, અસ્થિતકલ્પપણામાં ન હોય. અસ્થિતકલ્પ મધ્યના ૨૨ તીર્થંકરના તીર્થમા ને મહાવિદેહમાં હોય છે. ત્યાં છેદોપસ્થાપનીયસંયત જ નથી.

પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત માટે પણ તે જ પ્રમાણે સમજવું.

સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત ને યથાખ્યાતસંયત માટે સામાયિકસંયત પ્રમાણે સમજવું.

કલ્પનો બીજો પ્રકાર—

સામાયિકસંયત જિનકલ્પમા હોય? સ્થવિરકલ્પમા હોય કે કલ્પાતીત હોય?

ઉત્તર—તે જિનકલ્પમા હોય, સ્થવિરકલ્પમા હોય ને કલ્પાતીતપણે પણ હોય.

છેદોપસ્થાપનીયસંયત ને પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત જિનકલ્પમા હોય? સ્થવિરકલ્પમા હોય કે કલ્પાતીત હોય?

ઉત્તર—જિનકલ્પમાં હોય, સ્થવિરકલ્પમા હોય, કલ્પાતીત ન હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત ને યથાખ્યાતસંયત જિન-કલ્પમાં હોય, સ્થવિરકલ્પમાં હોય કે કલ્પાતીત હોય?

ઉત્તર—જિનકલ્પ ને સ્થવિરકલ્પમાં ન હોય, કલ્પાતીત હોય.

૫ મું ચારિત્ર દ્વાર—

અહીં પુલાકાદિ પાંચ નિર્ગ્રંથરૂપ ચારિત્ર સમજવું તે કહે છે—

સામાયિકસંયત પુલાક હોય? બકુશ હોય? કુશીલ હોય? નિર્ગ્રંથ હોય કે સ્નાતક હોય?

ઉત્તર—પુલાક હોય, બકુશ હોય, કષાય કુશીલ હોય પણ નિર્ગ્રંથ કે સ્નાતક ન હોય

છેદોપસ્થાપનીય માટે પણ એ જ પ્રમાણે સમજવું.

પરિહારવિશુદ્ધિક માટે શી રીતે સમજવું?

ઉત્તર—તે પુલાક ન હોય, બકુશ ન હોય, પ્રતિસેવના કુશીલ ન હોય, નિર્ગ્રંથ ન હોય, સ્નાતક ન હોય; માત્ર કષાયકુશીલ હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાય માટે એ જ પ્રમાણે સમજવું.

યથાખ્યાતસંયત નિર્ગ્રંથ હોય અથવા સ્નાતક હોય; બીજા ન હોય.

૬ પ્રતિસેવના દ્વાર—

સામાયિકસંયત પ્રતિસેવક-(ચારિત્રવિરાધક) હોય કે અપ્રતિસેવક-(ચારિત્રનો અવિરાધક) હોય ?

ઉ૦-પ્રતિસેવક હોય અને અપ્રતિસેવક પણ હોય.

જો પ્રતિસેવક હોય તો અહિંસાદિ મૂળગુણનો પ્રતિસેવક હોય કે પ્રત્યાખ્યાનાદિ ઉત્તરગુણનો પ્રતિસેવક હોય ?

ઉત્તર—મૂળગુણનો પ્રતિસેવક (વિરાધક) હોય અને ઉત્તરગુણનો પણ પ્રતિસેવક હોય. મૂળગુણની વિરાધના કરતો પાંચ આશ્રવમાંથી કોઇ એક આશ્રવને સેવે તથા ઉત્તરગુણની વિરાધના કરતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાખ્યાનમાંથી કોઇ એક પ્રત્યાખ્યાનને વિરાધે.

છેદોપસ્થાપનીયસંયત માટે એ જ પ્રમાણે જાણવું.

પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત પ્રતિસેવક (વિરાધક) હોય કે અપ્રતિસેવક (અવિરાધક) હોય ?

ઉત્તર—અપ્રતિસેવક હોય, પ્રતિસેવક ન હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાય ને યથાખ્યાતસંયત માટે પણ એ પ્રમાણે જ જાણવું

૭ મુ જ્ઞાન દ્વાર—

સામાયિકસંયતને કેટલા જ્ઞાન હોય ?

ઉત્તર—બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાન હોય. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. (એ ચાર જ્ઞાન ભજનાએ હોય)

યથાખ્યાતસંયતને ૧૧ મે, ૧૨ મે ગુણઠાણે ચાર જ્ઞાન ભજનાએ હોય અને ૧૩ મે, ૧૪મે ગુણઠાણે કેવળજ્ઞાન નિર્ણીત હોય.

૭ મુ શ્રુત દ્વાર—

સામાયિકસંયત કેટલું શ્રુત ભણે ?

ઉત્તર—જઘન્ય આઠ પ્રવચનમાતારૂપ શ્રુતનું અધ્યયન કરે, ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વ સુધી અધ્યયન કરે.

છેદોપસ્થાપનીયસંયત માટે એ જ પ્રમાણે સમજવું

પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત કેટલું શ્રુત ભણે ?

ઉત્તર—જઘન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર-વસ્તુ સુધી ભણે, ઉત્કૃષ્ટ અપૂર્ણ દશ પૂર્વ ભણે.

સૂક્ષ્મસ પરાયસ યત માટે સામાયિકસ યત પ્રમાણે સમજવું.

યથાખ્યાતસ યત કેટલુ શ્રુત ભણે ?

ઉત્તર—જઘન્ય અષ્ટપ્રવચનમાતારૂપ શ્રુત ભણે અને ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વ ભણે અથવા શ્રુતરહિત (કેવળજ્ઞાની) હોય.

૮ મુ તીર્થ દ્વાર—

સામાયિકસ યત તીર્થમા જ હોય કે તીર્થના અભાવમાં પણ હોય ?

ઉત્તર—તીર્થમા હોય અને અતીર્થમાં પણ હોય.

જો અતીર્થમાં પણ હોય તો તીર્થ કર હોય કે પ્રત્યેકબુદ્ધ હોય ?

ઉત્તર—તીર્થંકર હોય અને પ્રત્યેકબુદ્ધ પણ હોય.

છેદોપસ્થાપનીય ને પરિહારવિશુદ્ધિકસ યત તીર્થમા જ હોય, અતીર્થમા ન હોય સૂક્ષ્મસ પરાય

ને યથાખ્યાતસયત માટે સામાયિકસયત પ્રમાણે જાણવુ.

૯ મુ લિગ દ્વાર—

સામાયિકસયત સ્વલિગ (સાધુના વેશ) માં હોય, અન્યલિગ (તાપસાદિના વેશ) મા હોય કે ગૃહસ્થલિગમા હોય ?

ઉત્તર—દ્રવ્યલિગને આશ્રયી સ્વલિગમા હોય, અન્યલિગમા હોય અને ગૃહસ્થલિગમાં પણ હોય. ભાવલિગને આશ્રયી સ્વલિગમા જ હોય.

પરિહારવિશુદ્ધિક સ્વલિગમા હોય, અન્ય-લિગમા હોય કે ગૃહસ્થલિગમા હોય ?

ઉત્તર—તે દ્રવ્યલિગ, ભાવલિગને આશ્રયી સ્વલિગમા જ હોય, અન્યલિગમા કે ગૃહસ્થ લિગમા ન હોય

છેદોપસ્થાપનીય, સૂક્ષ્મસપરાય ને યથાખ્યાત માટે સામાયિકસયત પ્રમાણે જાણવુ એટલે કે તે ત્રણે લિગમા હોય.

૧૦ મુ શરીર દ્વાર—

સામાયિક સયતને કેટલા શરીર હોય ?

ઉત્તર—ત્રણ, ચાર કે પાંચ શરીર હોય. ત્રણ શરીર હોય ત્યારે ઔદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ શરીર હોય, ચાર શરીર હોય ત્યારે ઔદારિક, તૈજસ, કાર્મણ ને વૈક્રિય શરીર હોય. પાચ શરીર હોય ત્યારે ઔદારિક, તેજસ, કાર્મણ, વૈક્રિય ને આહારક શરીર હોય.

છેદોપસ્થાપનીય માટે પણ એ જ પ્રમાણે સમજવુ.

પરિહારવિશુદ્ધિક, સૂક્ષ્મસ પરાય ને યથાખ્યાત-સચતને ઔદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ ત્રણ શરીર જ હોય.

૧૧ મુ ક્ષેત્ર દ્વાર—

સામાયિકસ યત કર્મભૂમિમા હોય કે અકર્મ-ભૂમિમા હોય ?

ઉત્તર—જન્મને અને સદ્ભાવને આશ્રયીને કર્મભૂમિમાં હોય, અકર્મભૂમિમાં ન હોય. સ હરણને આશ્રયીને અકર્મભૂમિમાં પણ હોય

છેદોપસ્થાપનીયસ યત માટે એ જ પ્રમાણે સમજવુ.

પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત કર્મભૂમિમાં જ હોય, અકર્મભૂમિમાં ન હોય (એનું સંહરણ થતું નથી.)

સૂક્ષ્મસંપરાય ને યથાખ્યાતસંયત માટે સામાયિકસંયત પ્રમાણે જાણવું.

૧૨ મું કાળ દ્વાર—

સામાયિકસંયત ઉત્સર્પિણી કાળે હોય, અવસર્પિણી કાળે હોય કે નોઉત્સર્પિણીનોઅવસર્પિણી કાળે હોય ?

ઉત્તર—ઉત્સર્પિણી કાળે હોય, અવસર્પિણી કાળે હોય અને નોઉત્સર્પિણીનોઅવસર્પિણી કાળે પણ હોય

જો ઉત્સર્પિણી કાળે હોય તો કયા આરામાં હોય?

ઉત્તર—જન્મને આશ્રયીને દુષમા, દુષમસુષમા ને સુષમદુષમા (બીજો, ત્રીજો ને ચોથો) એ ત્રણે આરે હોય, સદ્ભાવને આશ્રયી ત્રીજા ચોથામાં જ હોય સંહરણને આશ્રયીને કોઈ પણ કાળે હોય.

જો અવસર્પિણી કાળે હોય તો જન્મ ને સદ્ભાવને આશ્રયીને સુષમદુષમા, દુષમસુષમા ને દુષમા (ત્રીજો, ચોથો ને પાંચમો આરો) એ ત્રણે આરે

હોય, બાકીના ત્રણ આરે ન હોય. સહરણને આશ્રીને બધે આરે હોય.

નોઉત્સર્પિણીનોઅવસર્પિણી કાળે હોય તો મહાવિદેહમાં દુષમસુષમા સમાન આરે હોય એટલે ચોથા આરા જેવા ભાવ વર્તે ત્યાં હોય.

સામાયિકસયત પ્રમાણે જ છેદોપસ્થાપનીય સયત માટે સમજવુ, પરતુ એટલુ વિશેષ કે જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષાએ ચારે પરિભાગમાં સુષમ-સુષમા, સુષમા, સુષમદુષમા ને દુષમસુષમા સમાન કાળે ન હોય એટલે જ્યા આ ચારમાથી એક કાળ કાયમ માટે વર્તે છે ત્યાં ન લાભે. સહરણની અપેક્ષાએ ચારમાથી કોઇ પણ એક પરિભાગમા હોય.

પરિહારવિશુદ્ધિકસયત કયે કાળે હોય ?

ઉત્તર—ઉત્સર્પિણી કાળે હોય,અવસર્પિણી કાળે હોય, નોઉત્સર્પિણીનોઅવસર્પિણી કાળે ન હોય, ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીમા હોય તો ત્રીજા, ચોથા ને પાચમા આરાસમાન કાળે હોય, બીજા ત્રણ આરા-સમાન કાળે ન હોય.

પરિહારવિશુદ્ધિક ઉત્સિર્પિણી કાળે જન્મને

આશ્રી બીજા, ત્રીજા, ચોથા આરામા હોય અને સદ્‌ભાવને આશ્રી ત્રીજા, ચોથા આરામા જ હોય. અવસર્પિણી કાળે જન્મને આશ્રી ત્રીજા, ચોથામા હોય અને સદ્‌ભાવને આશ્રી ત્રીજા, ચોથા, પાચમા આરામા પણ હોય

સૂક્ષ્મસ પરાયસ યત જન્મ અને સદ્‌ભાવને આશ્રયીને ઉપર જણાવેલા ત્રણ કાળમા હોય. આરાને આશ્રયીને સામાયિક સ યત પ્રમાણે હોય યથાખ્યાતને આશ્રયીને તે જ પ્રમાણે જાણવુ સ હરણને આશ્રયી ને [1]છએ આરા સમાન કાળે જાણવુ

૧૩ મુ ગતિ દ્વાર—

સામાયિક સયત મરણ પામીને કઇ ગતિમા જાય?

ઉત્તર—દેવગતિમા જાય

પ્રશ્ન—દેવગતિમા જાય તો ભવનવાસીમાં જાય? વાણવ્ય તરામા જાય? જ્યોતિષીમા જાય કે વૈમાનિકમા જાય?

---

૧ સૂક્ષ્મસ પરાય કે યથાખ્યાત ચારિત્રીનુ સ હરણ થતુ નથી પરતુ ત્યા ગયા પછી તે ચારિત્ર પામે તેની અપેક્ષાએ છએ આરામા લભ્ય થાય એમ કહ્યુ છે

ઉત્તર–ભવનવાસી, વાણવ્ય તર ને જ્યોતિષીમાં ન જાય, વૈમાનિકમા જાય. વૈમાનિકમા જઘન્ય પ્રથમ દેવલોકે ને ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાને જાય. તેમા પણ અવિરાધક હોય તો ઇંદ્રપણેઉપજે, યાવત્ અહમિ દ્રપણે ઉપજે અને વિરાધક હોય તો ભવનપત્યાદિ કોઈ પણ દેવમા ઉપજે.

છેદોપસ્થાપનીય માટે એ પ્રમાણે સમજવુ.

પરિહારવિશુદ્ધિક સયત વૈમાનિકમા જ ઉપજે. તે જઘન્ય સાધર્મ કલ્પમાં ને ઉત્કૃષ્ટ આઠમા સહસ્રાર કલ્પમા ઉપજે.

સૂક્ષ્મસપરાય સયત અજઘન્યોત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાનમા ઉપજે.

યથાખ્યાત સયત દેવગતિમા ઉપજે તો અજઘન્યોત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાનમા જ ઉપજે અથવા સિદ્ધિગતિને પામે

(સ્થિતિ) દેવલોકમા ઉપજતા સામાયિક સયતની સ્થિતિ જઘન્ય બે પલ્યોપમની ને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સમજવી.

છેદોપસ્થાપનીય સયતની પણ એ પ્રમાણે જ સમજવી

પરિહારવિશુદ્ધિકની જઘન્ય બે પલ્યોપમની ને ઉત્કૃષ્ટ અઢાર સાગરોપમની જાણવી

સૂક્ષ્મસંપરાય ને યથાખ્યાતની વૈમાનિકમાં જાય તો તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ સમજવી.

૧૪ મું સંયમસ્થાન દ્વાર—

સામાયિક સંયતના સંયમસ્થાન કેટલા કહ્યા છે?

ઉત્તર—અસંખ્યાત કહ્યા છે એ જ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત ને પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત માટે સમજવું

સૂક્ષ્મસંપરાયના અસંખ્ય સ્થાનો કહ્યા છે અને તેની સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તની કહી છે

યથાખ્યાત સંયતનું સંયમસ્થાન એક જ કહ્યું છે.

(અલ્પબહુત્વ) યથાખ્યાત સંયતનું સંયમસ્થાન એક જ હોવાથી તે સર્વથી અલ્પ છે, તેથી સૂક્ષ્મસંપરાયના સ્થાન અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહેનારા અસંખ્યગુણા છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિકના અસંખ્યાતગુણા છે, તેથી સામાયિક સંયત ને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના અસંખ્યાતગુણા છે અને પરસ્પર સરખા છે.

એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય ને પરિહારવિશુ-દ્ધિકની સાથે જાણવુ. પોતાના સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષાએ કદાચ હીન હોય, કદાચ અધિક હોય ને કદાચ તુલ્ય હોય. હીન હોય તો અનતગુણ હીન હોય ને અધિક હોય તો અનતગુણ અધિક હોય

પ્રશ્ન—સૂક્ષ્મસ પરાય સયત યથાખ્યાત સયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યવોની અપેક્ષાએ હીન છે, અધિક છે કે તુલ્ય છે ?

ઉત્તર—હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. હીન પણ અનતગુણ હીન છે. યથાખ્યાત સયત નીચેના ચારે સયતની અપેક્ષાએ હીન નથી, તુલ્ય નથી પણ અધિક છે. અને તે અનતગુણા ધિક છે. સ્વસ્થાનમા હીન નથી, અધિક નથી પણ તુલ્ય છે.

(અલ્પબહુત્વ) પાચે પ્રકારના સયતમાં એમના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પર્યવોમા કોણ કોનાથી ઓછા છે, વધતા છે, યાવત્ વિશેષાધિક છે ?

ઉત્તર—સામાયિક સયત અને છેદોપસ્થાપનીય સયત એ બનેના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો પરસ્પર

એ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિક સયતના સબધમા પણ જાણવુ.

સામાયિક સયત સૂક્ષ્મસપરાય સયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયના સબધની અપેક્ષાએ હીન હોય, અધિક હોય કે તુલ્ય હોય?

ઉત્તર—હીન હોય, તુલ્ય ન હોય, અધિક પણ ન હોય. હીન પણ અનતગુણહીન સમજવા એ પ્રમાણે યથાખ્યાત સયત માટે પણ જાણવુ

છેદોપસ્થાપનીય પણ નીચેના ત્રણે ચારિત્રની અપેક્ષાએ છસ્થાનપતિત છે અને ઉપરના બે ચારિત્રની અપેક્ષાએ અનતગુણહીન છે

જેમ છેદોપસ્થાપનીય સબધે તેમજ પરિહારવિશુદ્ધિક સબધે સમજવુ

પ્રશ્ન—સૂક્ષ્મસપરાય સયત સામાયિક સયતના વિજાતીય પર્યાયોની અપેક્ષાએ શુ હીન છે, અધિક છે કે તુલ્ય છે?

ઉત્તર—તે હીન નથી, તુલ્ય નથી, પણ અધિક છે અને તે અનતગુણ અધિક છે

એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય ને પરિહારવિશુદ્ધિકની સાથે જાણવુ. પોતાના સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષાએ કદાચ હીન હોય, કદાચ અધિક હોય ને કદાચ તુલ્ય હોય હીન હોય તો અનતગુણ હીન હોય ને અધિક હોય તો અનતગુણ અધિક હોય.

પ્રશ્ન—સૂક્ષ્મસ પરાય સયત યથાખ્યાત સયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યવોની અપેક્ષાએ હીન છે, અધિક છે કે તુલ્ય છે ?

ઉત્તર—હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. હીન પણ અનતગુણ હીન છે. યથાખ્યાત સ યત નીચેના ચાર સ યતની અપેક્ષાએ હીન નથી, તુલ્ય નથી પણ અધિક છે. અને તે અનતગુણાધિક છે. સ્વસ્થાનમા હીન નથી, અધિક નથી પણ તુલ્ય છે.

(અલ્પબહુત્વ)પાચે પ્રકારના સ યતમાં એમના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પર્યવોમા કોણ કોનાથી ઓછા છે, વધતા છે, યાવત્ વિશેષાધિક છે ?

ઉત્તર—સામાયિક સ યત અને છેદોપસ્થાપનીય સ યત એ બનેના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો પરસ્પર

સરખા અને મોથી થાડા છે. તેથી પરિહારવિશુદ્ધિકના જઘન્ય પર્યવો અનંતગુણા છે અને તેથી તેના જ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા છે અને તેથી સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા છે ને પરસ્પર સરખા છે તેથી સૂક્ષ્મસંપરાયના જઘન્ય પર્યવો અનંતગુણા છે અને તેના જ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા છે તેથી યથાખ્યાતસંયતના અજઘન્ય ને અનુત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણા છે

૧૬ મુ યોગ દ્વાર—

સામાયિક સંયત સયોગી હોય કે અયોગી હોય?

ઉત્તર—સયોગી હોય, અયોગી ન હોય સયોગી હોય તે મનયોગી-વચનયોગી-કાયયોગી હોય એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું.

યથાખ્યાત સંયત સયોગી હોય કે અયોગી હોય?

ઉત્તર—સયોગી હોય અને અયોગી પણ હોય સયોગી હોય તો ત્રણે યોગવાળા (૧૧-૧૨-૧૩ મે) હોય અને અયોગી ચૌદમે ગુણઠાણે વર્તતા હોય

૧૭ મુ ઉપયોગ દ્વાર—

સામાયિક સયત સાકાર (જ્ઞાન) ઉપયોગી હોય કે અનાકાર (દર્શન) ઉપયોગી હોય ?

ઉત્તર—સાકાર ઉપયોગવાળા હોય અને અનાકાર ઉપયોગવાળા પણ હોય એ પ્રમાણે યથાખ્યાત સુધી સમજવુ. એટલુ વિશેષ કે સૂક્ષ્મસપરાય સયત સાકારોપયોગે જ હોય અનાકારોપયોગે ન હોય

૧૮ મુ કષાય દ્વાર—

સામાયિક સયત કષાયવાળા હોય કે કષાય રહિત હોય ?

ઉત્તર—કષાયવાળા હોય, કષાય રહિત ન હોય. કષાયવાળા તે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ચારે કષાયવાળા હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય માટે સમજવુ પરતુ તે શ્રેણિગત હોય તો ચાર, ત્રણ, બે ને એક કષાયવાળા હોય. ચાર હોય તો ક્રોધાદિ ચાર, ત્રણ હોય તો માનાદિ ત્રણ, બે હોય તો માયા ને લોભ, એક હોય તો માત્ર સજ્વલન લોભ જાણવો. છેદોપસ્થાપનીય માટે તે જ પ્રમાણે જાણવુ.

પરિહારવિશુદ્ધિક સયત માટે સકષાયી હોય

અને ચારે કષાય હોય એમ સમજવુ; કારણ કે તે સયત શ્રેણિગત હોતા નથી.

સૂક્ષ્મસપરાય સયત એક સજ્વલન લોભ કષાયવાળા હોય

યથાખ્યાત સયત સકષાયી હોય કે અકષાયી હોય?

ઉત્તર—અકષાયી હોય

અકષાયી હોય તો ઉપશાત કષાયી હોય કે ક્ષીણકષાયી હોય ?

ઉત્તર—ઉપશાત કષાયી હોય અને ક્ષીણકષાયી પણ હોય

૧૯ મુ લેશ્યા દ્વાર—

સામાયિક સયત લેશ્યાવાળા હોય કે લેશ્યા રહિત હોય ?

ઉત્તર—લેશ્યાવાળા હોય, લેશ્યા રહિત ન હોય.

લેશ્યાવાળા હોય તો કેટલી લેશ્યા હોય ?

ઉત્તર—છએ લેશ્યાઓ હોય. [1]છેદોપસ્થાપનીય માટે પણ એ પ્રમાણે સમજવુ

૧ ત્રણ શુભ લેશ્યા તેજો, પદ્મ ને શુક્લ સમજવી બીજી ત્રણ અશુભ લેશ્યા કૃષ્ણ, નીલ ને કાપોત સમજવી એમ કુલ છ સમજવી.

પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત ત્રણ શુભ લેશ્યાવાળા હોય, અલેશી ન હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત માત્ર શુક્લ લેશ્યાવાળા હોય.

યથાખ્યાત સંયત લેશ્યાવાળા હોય અને લેશ્યા રહિત પણ હોય. લેશ્યાવાળા હોય તો પરમ શુક્લ લેશ્યાવાળા હોય ચૌદમે ગુણઠાણે યથાખ્યાત સંયમી લેશ્યાવિનાના હોય.

૨૦ નીશમું પરિણામ દ્વાર—

સામાયિક સંયત ચડતા પરિણામવાળા હોય, પડતા પરિણામવાળા હોય કે સ્થિર પરિણામવાળા હોય ?

ઉત્તર-ચડતા પરિણામવાળા હોય, પડતા પરિણામવાળા હોય અને સ્થિર પરિણામવાળા પણ હોય આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય ને પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત માટે જાણવું.

સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત શ્રેણીએ ચડતા ચડતા પરિણામવાળા હોય અને શ્રેણીથી પડતાં પડતા પરિણામવાળા હોય. સ્થિર પરિણામવાળા ન હોય.

વેદે ત્યારે આયુ, નામ, ગોત્ર ને વેદનીય એ ચાર
પ્રકૃતિઓ (૧૩ મે ૧૪ મે ગુણઠાણે વર્તતા) સમજવી.

૨૩ મુ ઉદીરણા દ્વાર—

સામાયિક સયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ?

ઉત્તર–આત કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, આઠ કર્મ-
પ્રકૃતિઓને ઉદીરે અથવા છ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે
સાતને ઉદીરે ત્યારે આયુ વિના સાત સમજવી.
આઠને ઉદીરે ત્યારે બધી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે એમ
સમજવુ અને છને ઉદીરે તો આયુ ને વેદનીય વિના
છને ઉદીરે એમ સમજવુ.

એ જ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય ને પરિહારવિશુ-
દ્ધિક માટે સમજવુ.

સૂક્ષ્મસપરાય સયત છને ઉદીરે અથવા પાચને
ઉદીરે છને ઉદીરે તો આયુ ને વેદનીય વિના છ
કર્મપ્રકૃતિ સમજવી પાચને ઉદીરે ત્યારે આયુ,
વેદનીય ને મોહનીય વિના પાચ સમજવી

યથાખ્યાત સયત પાચને ઉદીરે, બેને ઉદીરે
અથવા અનુદીરક હોય. પાચને ઉદીરે ત્યારે આયુ,
વેદનીય ને મોહનીય વિના પાંચ પ્રકૃતિ (૧૧ મે ગુણ-

ઠાણે વર્તતા) સમજવી. બેને ઉદીરે ત્યારે નામ ને ગોત્ર એ બે કર્મપ્રકૃતિઓ (૧૩ મે ગુણઠાણે વર્તતા) સમજવી અથવા અનુદીરક (૧૪ મે ગુણઠાણે વર્તતા) સમજવા

૨૪ મુ ઉપસંપદ-હાન દ્વાર—

સામાયિક સયત સામાયિકસયતપણાનો ત્યાગ કરતો શુ છોડે અને શુ પ્રાપ્ત કરે ?

ઉત્તર—સામાયિકસયતપણાનો ત્યાગ કરે અને છેદોપસ્થાપનીયપણુ, સૂક્ષ્મસ પરાયપણુ, અસયમ કે સયમાસયમ (શ્રાવકપણુ) પ્રાપ્ત કરે.

છેદોપસ્થાપનીયસયત શુ છોડે ને શુ પ્રાપ્ત કરે ?

ઉત્તર—છેદોપસ્થાપનીયપણાનો ત્યાગ કરે અને સામાયિકસયતપણુ, પરિહારવિશુદ્ધિકપણુ, સૂક્ષ્મ-સપરાયપણુ, અસયમ કે દેશસયમ પ્રાપ્ત કરે.

(પ્રથમ તીર્થંકરના સાધુ બીજા તીર્થંકરના શાસનમા પ્રવેશ કરે ત્યારે છેદોપસ્થાનીયપણુ છોડીને સામાયિકસયતપણુ સ્વીકારે)

પરિહારવિશુદ્ધિક સયત પરિહા-વિશુદ્ધિકપણુ

છોડી ગચ્છમા પ્રવેશ કરે ત્યારે છેદોપસ્થાપનીયપણુ પ્રાપ્ત કરે અને દેવગતિમા જાય તો અસ યતપણુ પામે

સૂક્ષ્મસ પરાયસ યત સૂક્ષ્મસ પરાયપણુ છોડી [1]સામાયિકસ યતપણુ, [2]છેદોપસ્થાપનીયપણુ, યથાખ્યાતસ યતપણુ કે અસ યમ પ્રાપ્ત કરે

યથાખ્યાતસ યત યથાખ્યાતસ યતપણુ છોડી સૂક્ષ્મસ પરાયપણુ પ્રાપ્ત કરે, અસ યમી થાય અથવા સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરે.

૨૫ મુ સ જ્ઞા દ્વાર—

સામાયિક સ યત સ જ્ઞોપયુક્ત એટલે આહારાદિમા આસક્ત હોય કે નોસ જ્ઞોપયુક્ત એટલે આહારાદિમા આસક્તિરહિત હોય ?

ઉત્તર—સ જ્ઞોપયુક્ત હોય અને અસ જ્ઞોપયુક્ત પણ હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિક સ યત માટે જાણવુ.

સૂક્ષ્મસ પરાય ને યથાખ્યાત નોસ જ્ઞોપયુક્ત જ

---

૧ સામાયિક સ યતથી ચડ્યો હોય તો ૨ છેદોપસ્થાપનીયથી ચડ્યો હોય તો

હોય અર્થાત્ આહારાદિ કરતા છતા તેમા આસક્તિ રહિત હોય, સ જ્ઞોપયુક્ત ન હોય.

૨૬ મુ આહાર્ક દ્વાર—

સામાયિક સ યત આહારક હોય કે અનાહારક હોય?

ઉત્તર–આહારક હોય, અનાહારક ન હોય. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસ પરાય સુધી જાણવુ.

યથાખ્યાત સ યત (૧૧–૧૨–૧૩ મે) આહારક હોય અને (કેવલિસમુદ્ ઘાતના ત્રીજા, ચોથા ને પાચમા સમયે અને ૧૪ મે) અનાહારક પણ હોય.

૨૭ મુ ભવ દ્વાર—

સામાયિક સ યત કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે ?

ઉત્તર–જઘન્ય એક ભવ કરે અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ કરે એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય માટે સમજવુ.

પરિહારવિશુદ્ધિક કેટલા ભવ કરે ?

ઉત્તર–જઘન્ય એક ભવ કરે, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ભવ કરે. એ પ્રમાણે યથાખ્યાતસ યત સુધી સમજવુ.

૨૮ મુ આકર્ષ દ્વાર—

સામાયિકસ યત એક ભવમાં ગ્રહણ કરી શકાય

એવા કેટલા આકર્ષ કરે અર્થાત્ એક ભવમા કેટલી વાર સામાયિકસયત પ્રાપ્ત કરે ?

ઉત્તર—જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ શતપૃથક્ત્વ આકર્ષ કરે

છેદોપસ્થાપનીયસયત જઘન્ય એક ને ઉત્કૃષ્ટ વીશ પૃથક્ત્વ [1]આકર્ષ કરે

પરિહારવિશુદ્ધિક જઘન્ય એક ને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ આકર્ષ કરે, કારણ કે એક ભવમા ત્રણ વાર પરિહાર-વિશુદ્ધિકપણુ ગ્રહણ કરી શકાય છે

સૂક્ષ્મસપરાય સયત જઘન્ય એક ને ઉત્કૃષ્ટ ચાર આકર્ષ કરે ઉપશમશ્રેણી એક ભવમા બે વાર થતી હોવાથી અને તે દરેકમા સક્લિશ્યમાન ને વિશુદ્ધ્યમાન બે પ્રકારના સૂક્ષ્મસપરાય હોવાથી ચાર વાર તેની પ્રાપ્તિ કહી છે

યથાખ્યાત સયત જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ કરે ઉપશમશ્રેણી એક ભવમા બે વાર થતી હોવાથી ૧૧ મે ગુણઠાણે આ આકર્ષ સમજવા.

---

૧ આનો હેતુ સમજાવેલો નથી

હવે અનેક ભવ આશ્રયી કહે છે—

સામાયિક સયત અનેક ભવમા જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ સહસ્રપૃથક્ત્વ (બે હજારથી નવ હજાર) આકર્ષ કરે

છેદોપસ્થાપનીય સયત અનેક ભવમા જઘન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ નવ સો ઉપર ને હજારની અદર આકર્ષ કરે [1]

પરિહારવિશુદ્ધિક સયતને જઘન્ય બે ને ઉત્કૃષ્ટ સાત, સૂક્ષ્મસપરાય સયતને જઘન્ય બે ને ઉત્કૃષ્ટ નવ અને યથાખ્યાત સયતને જઘન્ય બે ને ઉત્કૃષ્ટ પાચ આકર્ષ કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે—

પરિહારવિશુદ્ધિક સયત એક ભવમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વાર પ્રાપ્ત કરે છે અને તે ત્રણ ભવમાં થઇ શકે છે, તેમા પહેલા ભવમા ત્રણ, બીજા ભવમા બે અને ત્રીજા ભવમાં બે થતા હોવાથી કુલ સાત આકર્ષ થાય છે

સૂક્ષ્મસપરાયના એક ભવમા ચાર આકર્ષ થાય છે ને સૂક્ષ્મસપરાય ત્રણ ભવમાં પ્રાપ્ત થાય છે.

---

૧ આનો પણ હેતુ સમજાવેલો નથી

તેમા પહેલા ભવમા ચાર, બીજા ભવમાં ચાર ત્રીજા ભવમા એક એમ કુલ નવ આકર્ષ થાય છે

યથાખ્યાત ચારિત્ર ત્રણ ભવમા પ્રાપ્ત થાય છે તેમા પહેલા ભવમા બે, બીજા ભવમા બે ને ત્રીજ ભવમા એક—એમ કુલ પાચ આકર્ષ થાય છે.

૨૯ મુ સ યતપણાની સ્થિતિ (કાળ) નુ દ્વાર—

એક જીવ આશ્રયી

સામાયિક સ યત કાળથી કયાસુધી હોય ?

ઉત્તર—જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાઇ ઊણા નવ વરસે ન્યૂન ક્રોડ પૂર્વ સુધી હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય માટે પણ સમજવુ. પરિહાર વિશુદ્ધિક જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ ૨૯ વ ઊણુ ક્રોડ પૂર્વ સુધી હોય. સૂક્ષ્મસ પરાય સ ય જઘન્ય એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટ અ તર્મુહૂર્ત્ત હોય યથાખ્યાત સ યત માટે સામાયિક સ યત પ્રમાણે સમજવુ

અનેક જીવ આશ્રયી સામાયિક સ યત કેટલ કાળ સુધી શાસનમા પામીએ ? એટલે કે સામાયિ સ યતો કાળથી ક્યા સુધી હોય ?

ઉત્તર—સર્વકાળ હોય.

છેદોપસ્થાપનીય સયતો કાળથી ક્યા સુધી હોય?

ઉત્તર—જઘન્ય અઢીસો વર્ષ સુધી હોય ને ઉત્કૃષ્ટ પચાસ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ સુધી હોય.

(ઉત્સર્પિણીમાં પ્રથમ તીર્થંકરનુ શાસન અઢીસો વર્ષ સુધી જ હોય તેમા છેદોપસ્થાપનીય સયત હોય અને અવસર્પિણીમા પ્રથમ તીર્થંકરનુ શાસન પચાસ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ સુધી હોય તેમાં છેદોપસ્થાપનીય સયત હોય) સામાયિક સયત મહાવિદેહની અપેક્ષાએ સર્વ કાળ હોય.

પરિહારવિશુદ્ધિક સયતો કાળથી કેટલા કાળ સુધી હોય?

ઉત્તર—જઘન્ય કાઇક ઊણા બસો વર્ષ સુધી હોય ને ઉત્કૃષ્ટ કાઇક ન્યૂન બે પૂર્વ કોટી વર્ષ સુધી હોય.

અહીં કાઇક ન્યૂન તે ૫૮ વર્ષ ન્યૂન બસો વર્ષ સમજવા. તે આ પ્રમાણે-ઉત્સર્પિણીમા પ્રથમ તીર્થંકરની પાસે સો વરસના આયુષ્યવાળો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર ગ્રહણ કરે અને તેના જીવિતના અ તે તેની પાસે સો વરસના આયુષ્યવાળો

બીજો કોઇ મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર ગ્રહણ કરે, ત્યારપછી તેની પાસે કોઇ ગ્રહણ કરી શકે નહીં, કારણ કે પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર તીર્થંકર ભગવાન પાસે અથવા તીર્થંકર ભગવાનની પાસે જેમણે પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર સ્વીકાર્યું હોય તેમની પાસે જ લઇ શકાય છે એમ બસો વર્ષ થાય પરંતુ પ્રત્યેકને ૨૯ વરસ પછી જ એ ચારિત્રની પ્રતિપત્તિ થતી હોવાથી ૫૮ વર્ષ ન્યૂન બસો વરસ સમજવા આ વ્યાખ્યા ટીકાકારની છે ચૂર્ણિકારની વ્યાખ્યા પણ એ જ પ્રમાણે છે પરંતુ તે અવસર્પિણીના છેલ્લા તીર્થંકરની અપેક્ષાએ છે ઉત્કૃષ્ટ કાળ દેશો ઊણા બે પૂર્વકોટી વર્ષ છે તે આ પ્રમાણે—

પ્રથમ તીર્થંકરની પાસે ક્રોડ પૂર્વના આયુષ્યવાળો કોઇ પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર ગ્રહણ કરે તેના ભવને અંતે તેની પાસે બીજો કોઇ ક્રોડ પૂર્વના આયુષ્યવાળો પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર ગ્રહણ કરે તે બંનેની મળીને પ્રારંભના ૨૯-૨૯ કુલ ૫૮ વર્ષે ન્યૂન બે ક્રોડ પૂર્વની સ્થિતિ જાણવી

એક જીવ આશ્રયી સામાયિક સંયતાદિનો કાળ કહ્યો છે તેની સ્પષ્ટતા—

સામાયિક ચારિત્રની પ્રાપ્તિ પછી તુરતજ મરણ થાય તેની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય જાણવો અને ઉત્કૃષ્ટ નવ વર્ષ ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ છે, તેની ગણના ગર્ભસમયથી માંડીને કરવી જન્મસમયથી માંડીને કરીએ તો આઠ વર્ષે ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ સમજવા.

પરિહારવિશુદ્ધિકનો કાળ જઘન્ય એક સમય તત્કાળ મરણની અપેક્ષાએ જાણવો. ઉત્કૃષ્ટ કાંઇક ન્યૂન ૨૯ વર્ષ ઓછી પૂર્વકોટી કહી છે તે ક્રોડપૂર્વના આયુષ્યવાળો કોઇ કાંઇક ન્યૂન નવ વરસની ઉમરે ચારિત્ર ગ્રહણ કરે તેને વીશ વરસનો દીક્ષાપર્યાય થાય ત્યારે દૃષ્ટિવાદની અનુજ્ઞા મળે. ત્યારપછી તે પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર ગ્રહણ કરી શકે. તેની ૧૮ માસની સ્થિતિ છે છતા અવિચ્છિન્ન પરિણામે જીવન પર્યંત પાળે તેની અપેક્ષાએ તેટલો કાળ જાણવો.

યથાખ્યાત સંયતને ઉપશમાવસ્થામાં મરણની અપેક્ષાએ એક સમય અને કેવળીપણાની અવસ્થાએ દેશોન પૂર્વકોટી કાળ હોય.

૨૦ વીશમુ અંતર દ્વાર—

એક સામાયિક સંયત ને બીજા સામાયિક સંયત વચ્ચે નવી પ્રાપ્તિમા કેટલા કાળનુ અંતર હોય ?

ઉત્તર—જઘન્ય એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત વર્ષોનું હોય. એ રીતે યથાખ્યાત સુધી સમજવું.

સામાયિક સંયતોનું કેટલું અંતર હોય?

ઉત્તર—અંતર ન હોય.

છેદોપસ્થાપનીય સંયતોને કેટલું અંતર હોય?

ઉત્તર—જઘન્ય ત્રેસઠ હજાર વર્ષો ને ઉત્કૃષ્ટ અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમનું અંતર હોય

પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોને કેટલું અંતર હોય?

ઉત્તર—જઘન્ય ચોરાશી હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમનું અંતર હોય

સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતોને જઘન્ય એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું અંતર હોય.

યથાખ્યાત સંયતોને અંતર ન હોય.

ઉપર છેદોપસ્થાપનીય સંયતનું જઘન્ય અંતર ૬૩૦૦૦ વર્ષનું કહ્યું છે તે અવસર્પિણીનો છઠ્ઠો આરો ને ઉત્સર્પિણીનો પહેલો ને બીજો આરો એ ત્રણ આરા ૨૧૦૦૦-૨૧૦૦૦ વર્ષના હોવાથી જઘન્ય અંતર એ પ્રમાણે સમજવું ઉત્કૃષ્ટ અંતર ઉત્સર્પિણીના

ચોથા આરાના પ્રારંભમાં ૨૪ મા તીર્થંકર નિર્વાણ પામ્યા પછી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર ન હોય તેથી તેનો ચોથો, પાંચમો ને છઠ્ઠો તથા અવસર્પિણીનો પહેલો, બીજો ને ત્રીજો એ છ આરા કુલ ૧૮ કોડાકોડી સાગરોપમના હોવાથી ઉત્કૃષ્ટ અંતર એટલું સમજવું. ઉત્સર્પિણીના ચોથા આરાના પ્રારંભમાં ને અવસર્પિણીના ત્રીજા આરાના અંતમા થોડો થોડો કાળ છેદોપસ્થાપનીય હોય છે પણ તે અલ્પકાળ હોવાથી ગણેલ નથી.

પરિહારવિશુદ્ધિક ચારિત્ર અવસર્પિણીના પાંચમા છઠ્ઠા આરામાં ને ઉત્સર્પિણીના પહેલા બીજા આરામાં ન હોવાથી એ ચાર આરાના ૮૪ હજાર વર્ષનું જઘન્ય અંતર [1]સમજવું. ઉત્કૃષ્ટ અંતર ૧૮ કોડાકોડી સાગરોપમનું છેદોપસ્થાપનીય પ્રમાણે સમજવું.

૩૧ સે સમુદ્‌ઘાત દ્વાર—

સામાયિક સંયતને કેટલા સમુદ્‌ઘાત હોય ?

---

૧ અહીં અવસર્પિણીના પાંચમા આરાના આરંભના પરિહારવિશુદ્ધિકના કાળની અને ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા આરાના પ્રારંભના પરિહારવિશુદ્ધિક સ્વીકારવાના કાળની અલ્પતાને કારણે વિવક્ષા કરી નથી, માટે ૮૪૦૦૦ વર્ષ કહ્યા છે એમ સમજવું

ઉત્તર—છ સમુદ્ઘાત હોય ૧ વેદના, ૨ કષાય, ૩ મરણ, ૪ વૈક્રિય, ૫ તૈજસ ને ૬ આહારક

છેદોપસ્થાપનીય માટે પણ છ સમુદ્ઘાત સમજવા

પરિહારવિશુદ્ધિકને ત્રણ સમુદ્ઘાત હોય વેદના કષાય ને મરણ

સૂક્ષ્મસંપરાયને સમુદ્ઘાત ન હોય

યથાખ્યાત સંયતને એક કેવળી સમુદ્ઘાત હોય

૨૨ મું ક્ષેત્ર દ્વાર—

સામાયિક સંયત (વાળા જીવો) લોકના સંખ્યાતમા ભાગમાં હોય કે અસંખ્યાતમા ભાગમાં હોય ?

ઉત્તર—લોકના સંખ્યાતમા ભાગમાં ન હોય, અસંખ્યાતમા ભાગમાં હોય

એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી સમજવું

યથાખ્યાત સંયત લોકના સંખ્યાતમા ભાગમાં ન હોય, સંખ્યાતા ભાગોમાં ન હોય, અસંખ્યાતમા ભાગમાં હોય, અસંખ્યાતા ભાગોમાં હોય અને સર્વ લોકવ્યાપ્ત પણ હોય [1] (આ કેવળી સમુદ્ઘાતની અપેક્ષાએ સમજવું.)

---

૧ આ પાંચે સંયતવાળા જીવો આશ્રી ક્ષેત્ર સમજવું

૩૩ મુ સ્પર્શના દ્વાર—

સામાયિક સયત લોકના સખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે કે અસખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે ?

ઉત્તર—જેટલા ભાગમા હોય તેટલા ભાગને સ્પર્શે અર્થાત્ સામાયિક સયતાદિ લોકના અસખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે અને યથાખ્યાત સયતી યાવત્ આખા લોકને સ્પર્શે—અર્થાત્ ઉપર કહેલી અવગાહના પ્રમાણે સ્પર્શના જાણવી, તેમ છતાં અવગાહના કરતાં સ્પર્શના આસપાસના પ્રદેશોની પણ થતી હોવાથી સહેજ વધારે સમજવી.

૩૪ મુ ભાવ દ્વાર—

સામાયિક સયત કયા ભાવમા હોય ?

ઉત્તર—ક્ષાયોપશમિક ભાવમા હોય—એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસપરાય સયત સુધી સમજવુ.

યથાખ્યાત સયત કયા ભાવમા હોય ?

ઉત્તર—ઔપશમિકભાવમા હોય અથવા ક્ષાયિક ભાવમા હોય. (આ બે શ્રેણી આશ્રી સમજવુ)

૩૫ મુ પરિમાણ દ્વાર—

સામાયિકસયતો એક કાળે કેટલા હોય ?

ઉત્તર—પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ કદાચ હોય ને કદાચ ન હોય. હોય તો જઘન્ય એક, બે, ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ બે હજારથી નવ હજાર હોય. પૂર્વ-પ્રતિપન્ન જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટ બે હજાર ક્રોડથી નવ હજાર ક્રોડ સુધી હોય.

છેદોપસ્થાપનીય એક સમયે કેટલા હોય?

પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ કોઇ સમયે હોય અને ન પણ હોય. હોય તો જઘન્ય એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવસો સુધી હોય. પૂર્વપ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ કવચિત્ હોય, કવચિત્ ન હોય (ન હોય તે બાવીશ તીર્થંકરને વારે સમજવુ) હોય તો જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવ સો ક્રોડ સુધી હોય.

પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ કવચિત્ હોય, કવચિત્ ન પણ હોય હોય તો જઘન્ય એક, બે, ત્ર [illegible] સોથી નવસો હોય.

ક્વચિત્ ન હોય. હોય તો જઘન્ય એક, બે, ત્રણ હોય ને ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ ક્ષપકશ્રેણીવાળા અને ૫૪ ઉપશમ-શ્રેણીવાળા હોય કુલ ૧૬૨ હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન ક્વચિત્ હોય અને ક્વચિત્ ન હોય. હોય તો જઘન્ય એક, બે, ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ બસોથી નવ સો હોય

યથાખ્યાતસયતો પ્રતિપદ્યમાન ક્વચિત્ હોય, ક્વચિત્ ન હોય. હોય તો જઘન્ય એક, બે, ત્રણ ને ઉત્કૃષ્ટ ૧૬૨ ઉપર પ્રમાણે હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટ બે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય

છેદોપસ્થાપનીય સયતમાં ઉત્કૃષ્ટ પરિમાણ પ્રથમ જિનના તીર્થની અપેક્ષાએ મળે છે. જઘન્ય સખ્યા કહી છે તે સમજાતી નથી, કારણ કે પાચમા આરાને અતે તો પાંચ ભરત ને પાચ ઐરવતમા બે બે હોવાથી ૨૦ હોય. કોઇ આચાર્ય કહે છે કે– જઘન્ય પરિમાણ પણ પ્રથમ જિનના તીર્થને આશ્રયી સમજવુ

૩૬ છત્રીસમુ અલ્પબહુત્વ દ્વાર —

પૂર્વોક્ત પાચે પ્રકારના સયત કોણ કોનાથી અલ્પ છે, અધિક છે અથવા સમાન છે ?

ઉત્તર—સૂક્ષ્મસપરાય સૌથી થોડા હોય, તેથી

પરિહારવિશુદ્ધિક સંખ્યાતગુણા હોય, તેથી યથાખ્યાત સંયત સંખ્યાતગુણા હોય, તેથી છેદોપસ્થાપનીય સંખ્યાતગુણા હોય, તેથી સામાયિક સંયત સંખ્યાતગુણા હોય (એક દર બધા સંયતો સંખ્યાતા જ હોવાથી આ પ્રમાણે સમજવું.)

આ હકીકત સ્પષ્ટ કરે છે—

સૂક્ષ્મ સંપરાયનો કાળ થોડો હોવાથી અને તે ઉત્કૃષ્ટ શતપૃથક્ત્વ જ હોવાથી થોડા કહ્યા છે.

પરિહારવિશુદ્ધિકનો કાળ વધારે હોવાથી અને તે ઉત્કૃષ્ટ સહસ્રપૃથક્ત્વ હોવાથી સૂક્ષ્મસંપરાયથી સંખ્યાતગુણા કહ્યા છે.

યથાખ્યાત સંયત ઉત્કૃષ્ટ કોટી પૃથક્ત્વ હોવાથી પરિહારવિશુદ્ધિકથી સંખ્યાતગુણા કહ્યા છે

છેદોપસ્થાપનીય ઉત્કૃષ્ટ સો કોટી પૃથક્ત્વ હોવાથી યથાખ્યાતથી સંખ્યાતગુણા કહ્યા છે.

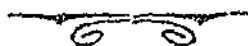
સામાયિક સંયત ઉત્કૃષ્ટ હજાર કોટી પૃથક્ત્વ હોવાથી છેદોપસ્થાપનીયથી સંખ્યાતગુણા કહ્યા છે.

इति श्रीभगवतीसूत्रपंचविंशतितमशतकात् उद्धरितं पंचसंयतप्रकरणं संपूर्णं ।

श्रीभगवतीसूत्रांतर्गतपचविंशतितमशतकस्य

सप्तमोद्देशकः

षष्ठोद्देशके संयताना स्वरूपमुक्त, सप्तमेऽपि तदेवोच्यते इत्येव सम्बन्धस्यास्येदमादिसूत्रम्—' कइ ण भंते ! ' इत्यादि, इहापि प्रज्ञापनादीनि द्वाराणि वाच्यानि, तत्र प्रज्ञापना-द्वारमधिकृत्योक्तम्—

कति ण भंते ! संजया पन्नत्ता ?, गोयमा ! पंच संजया पं०, तं०—सामाइयसंजए, छेदोवट्ठावणियसंजए परिहारविसुद्धियसंजए सुहुमसंपरायसंजए अहक्खायसंजए, सामाइयसंजए णं भंते ! कतिविहे पन्नत्ते ?, गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तं जहा—इत्तरिए य आवकहिए य, छेओवट्ठावणियसंजए णं पुच्छा, गोयमा ! दुविहे प०, तं०—सातियारे य

निरतियारे य, परिहारविसुद्धियसजए पुच्छा गोयमा ! दुविहे प०, त०–णिव्विसमाणए य निव्वि-ट्ठकाइए य, सुहुमसपरागपुच्छा, गोयमा ! दुविहे प०, त०–सकिलिस्समाणए य विसुद्धमाणए य. अहक्खायसजए पुच्छा, गोयमा ! दुविहे प०, त०—छउमत्थे य केवली य ॥ सामाइयमि उ कए चाउज्जाम अणुत्तर धम्म । तिविहेणं फासयतो सामाइयसंजओ स खलु ॥ १ ॥ छेत्तूण उ परि-याग पोराण जो ठवेइ अप्पाण । धम्ममि पचजामे छेदोवट्ठावणो स खलु ॥ २ ॥ परिहरइ जो विसुद्ध तु पचयाम अणुत्तर धम्मं । तिविहेण फासयतो परिहारियसंजओ स खलु ॥ ३ ॥ लोभाणु वेय-यतो जो खलु उवसामओ व खवओ वा । सो सुहुमसपराओ अहक्खाया ऊणओ किंचि ॥ ४ ॥ उवसंते खीणंमि व जो खलु कम्ममि मोहणिज्जमि। छउमत्थो व जिणो वा अहखाओ सजओ स खलु ॥ ५ ॥ (सूत्र ७८६)

'कति ण भते !' इत्यादि, 'सामाइयसजए'त्ति सामायिक नाम चारित्रविशेषस्तत्प्रधानस्तेन वा सयतः सामायिकसयत., एवमन्येऽपि, 'इत्तरिए य'त्ति इत्वर-

स्य—भाविव्यपदेशान्तरत्वेनाल्पकालिकस्य सामायिक-
स्यास्तित्वादित्वरिकः, स चारोपयिष्यमाणमहाव्रतः प्रथम-
पश्चिमतीर्थकरसाधुः, 'आवकहिए य'त्ति यावत्कथिक-
स्य–भाविव्यपदेशान्तराभावाद् यावज्जीविकस्य सामायिक
स्यास्तित्वाद्यावत्कथिकः, स च मध्यमजिनमहाविदेह-
जिनसम्बन्धी साधुः, 'साइयारे य'त्ति सातिचारस्य
यदारोप्यते तत्सातिचारमेव छेदोपस्थापनीय, तद्योगात्सा-
धुरपि सातिचार एव, एव निरतिचारच्छेदोपस्थापनीय-
योगान्निरतिचारः स च शैक्षकस्य पार्श्वनाथतीर्थान्महा-
वीरतीर्थसङ्क्रान्तौ वा, छेदोपस्थापनीयसाधुश्च प्रथमपश्चिम-
तीर्थयोरेव भवतीति, 'णिव्विसमाणए य'त्ति परिहा-
रिकतपस्तपस्यन् 'निव्विट्ठकाइए य'त्ति निर्विशमानका-
नुचरक इत्यर्थः, 'सकिलिस्समाणए'त्ति उपशमश्रेणीतः
प्रच्यवमानः 'विसुद्धमाणए य'त्ति उपशमश्रेणीं क्षपक-
श्रेणीं वा समारोहन्, 'छउमत्थे य केवली य'त्ति व्य-
क्तम् ॥ अथ सामायिकसयतादीनां स्वरूप गाथाभिराह—
'सामाइयंमि उ'गाहा, सामायिक एव प्रतिपन्ने न तु
छेदोपस्थापनीयादौ 'चतुर्याम' चतुर्महाव्रतम् 'अनुत्तरं
धर्मं' श्रमणधर्ममित्यर्थः 'त्रिविधेन' मन प्रभृतिना
'फासयतो'त्ति स्पृशन्—पालयन् यो वर्तते इति शेषः
सामायिकसयत स 'खलु'निश्चितमित्यर्थः, अनया च

सामाइयसंजए णं भंते ! किं सरागे होज्जा वीयरागे होज्जा ? गोयमा ! सरागे होज्जा नो वीयरागे होज्जा, एवं सुहुमसंपरायसंजए, अहक्खायसंजए जहा नियंठे ३ ॥

सामाइयसंजमे णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा अट्ठियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा अट्ठियकप्पे वा होज्जा, छेदोवट्ठावणियसंजए पुच्छा, गोयमा ! ठियकप्पे होज्जा नो अट्ठियकप्पे होज्जा, एवं परिहारविसुद्धियसंजएवि, सेसा जहा सामाइयसंजए। सामाइयसंजए णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा थेरकप्पे वा होज्जा कप्पातीते वा होज्जा? गोयमा ! जिणकप्पे वा हो० जहा कसायकुसीले तहेव निरवसेसं, छेदोवट्ठावणिओ परिहारविसुद्धिओ य जहा बउसो, सेसा जहा नियंठे ४ ॥ (सूत्र ७८७)

सामाइयसंजए णं भंते ! किं पुलाए होज्जा बउसे जाव सिणाए होज्जा ? गोयमा ! पुलाए वा होज्जा बउसे जाव कसायकुसीले वा होज्जा नो नियंठे होज्जा नो सिणाए होज्जा, एवं छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! पुच्छा,

गोयमा ! नो पुलाए नो बउसे नो पडिसेवणाकुसीले होज्जा, कसायकुसीले होज्जा नो नियंठे होज्जा नो सिणाए होज्जा, एवं सुहुमसंपराएवि, अहक्खायसंजए पुच्छा, गोयमा ! नो पुलाए होज्जा जाव नो कसायकुसीले होज्जा नियंठे वा होज्जा सिणाए वा हो० ५ ॥

सामाइयसंजए णं भंते ! किं पडिसेवए हो० अपडिसेवए होज्जा ? गोयमा ! पडिसेवए वा होज्जा अपडिसेवए वा होज्जा, जइ पडिसेवए होज्जा किं मूलगुणपडिसेवए होज्जा सेसं जहा पुलागस्स, जहा सामाइयसंजए एवं छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धियसंजए पुच्छा, गोयमा ! नो पडिसेवए होज्जा अपडिसेवए होज्जा जाव अहक्खायसंजए ६ ॥

सामाइयसंजए णं भंते ! कतिसु होज्जा ? गोयमा ! दोसु वा तिसु वा नाणेसु होज्जा, एवं जहा कसा° चत्तारि नाणाइं भयणाए, एवं जाव अहक्खायसंजयस्स पंच नाणाइं भ° नाणुद्देसए । सामाइयसंजए णं भंते !

अहिज्जेज्जा ? गोयमा ! जहन्नेण अट्ठ पवयण-मायाओ जहा कसायकुसीले, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धियसजए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेण नवमस्स पुव्वस्स ततियं आयारवत्थुं उक्कोसेणं असपुन्नाइ दस पुव्वाइ अहिज्जेज्जा, सुहुमसपरायसजए जहा सामाइयसजए, अहक्खायसजए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अट्ठ पवयणमायाओ उक्कोसेण चोद्दस पुव्वाइं अहिज्जेज्जा सुयवतिरित्ते वा होज्जा ७ ॥

सामाइयसंजए ण भते ! किं तित्थे होज्जा अतित्थे होज्जा? गोयमा ! तित्थे वा होज्जा अतित्थे वा होज्जा जहा कसायकुसीले, छेदोवट्ठावणिए परिहारविसुद्धिए य जहा पुलाए, सेसा जहा सामाइयसजए ८ ॥

सामाइयसजए ण भते ! कि सलिंगे होज्जा अन्नलिंगे होज्जा गिहिलिंगे होज्जा ? जहा पुलाए, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धियसजए ण भते ! पुच्छा, गोयमा ! दव्वलिंगंपि भावलिंगंपि पडुच्च सलिंगे होज्जा नो अन्नलिंगे होज्जा नो गिहिलिंगे होज्जा, सेसा जहा सामाइयसजए ९ ॥

सामाइयसजए ण भते ! कतिसु सरीरेसु होज्जा ? गोयमा ! तिसु वा चउसु वा पचसु वा जहा कसायकुसीले, एव छेदोवट्ठावणिएवि, सेसा जहा पुलाए १० ॥

सामाइयसजए ण भते ! किं कम्मभूमीए होज्जा अकम्मभूमीए होज्जा ? गोयमा ! जम्मण सतिभाव च पडुच्च कम्मभूमीए नो अकम्मभूमीए जहा बउसे, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धिए य जहा पुलाए, सेसा जहा सामाइयसजए ११ ॥ (सूत्र ७८८)

सामायिकसयतोऽवेदकोऽपि भवेत्, नवमगुणस्थानके हि वेदस्योपशम क्षयो वा भवति, नवमगुणस्थानक च यावत्सामायिकसयतोऽपि व्यपदिश्यते, ' जहा कसायकुसीले ' त्ति सामायिकसयतः सवेदस्त्रिवेदोऽपि स्यात्, अवेदस्तु क्षीणोपशान्तवेद इत्यर्थ । ' परिहारविसुद्धियसजए जहा पुलागो ' त्ति पुरुषवेदो वा पुरुषनपुसक वेदो वा स्यादित्यर्थ', ' सुहुमसपराये ' त्यादौ ' जहा नियठो ' त्ति क्षीणोपशान्तवेदत्वेनावेदक इत्यर्थ' । एवमन्यान्यप्यतिदेशसूत्राण्यनन्तरोद्देशकानुसारेण स्वयमवग न्तव्यानीति ॥ कल्पद्वारे—' णो अट्ठियकप्पे ' त्ति

अस्थितकल्पो हि मध्यमजिनमहाविदेहजिनतीर्थेषु भवति, तत्र च छेदोपस्थापनीय नास्तीति ॥ चारित्रद्वारमाश्रित्येदमुक्तम्—' सामाइयसजए ण भते ! किं पुलाए ' इत्यादि, पुलाकादिपरिणामस्य चारित्रत्वात् ॥ ज्ञानद्वारे—' अहक्खायसजयस्स पच नाणाइ भयणाए जहा णाणुद्देसए ' त्ति, इह च ज्ञानोद्देशक'—अष्टमशतद्वितीयोद्देशकस्य ज्ञानवक्तव्यतार्थमनान्तरप्रकरण, भजना पुनः केवलियथाख्यातचारित्रिणः केवलज्ञान, छद्मस्थवीतरागयथाख्यातचारित्रिणो द्वे वा त्रीणि वा चत्वारि वा ज्ञानानि भवन्तीत्येवरूपा, श्रुताधिकारे यथाख्यातसयतो यदि निर्ग्रन्थस्तदाऽष्टप्रवचनमात्रादिचतुर्दशपूर्वान्त श्रुत यदि तु स्नातकस्तदा श्रुतातीतोऽत एवाह—'जहन्नेण अट्ठ पवयणमायाओ' इत्यादि ॥ कालद्वारे—

सामाइयसजए ण भते ! किं ओसप्पिणीकाले होज्जा उस्सप्पिणिकाले होज्जा, नोओसप्पिणिनोउस्सप्पिणिकाले होज्जा ? गोयमा ! ओसप्पिणिकाले जहा बउसे, एव छेदोवट्ठावणिएवि, नवर जम्मण सतिभाव (च) पडुच चउसुवि पलिभागेसु नत्थि, साहरण पडुच्च अन्नयरे पलिभागे होज्जा, सेस त चेव, परिहारविसु-

द्धिए पुच्छा, गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होज्जा उस्सप्पिणिकाले वा होज्जा नोओसप्पिणिनोउस्सप्पिणिकाले नो होज्जा, जइ ओसप्पिणिकाले होज्जा जहा पुलाओ, उस्सप्पिणिकालेवि जहा पुलाओ, सुहुमसंपराइओ जहा नियंठो, एवं अहक्खाओवि १२ ॥ (सूत्र ७८९)

सामाइयसंजए णं भंते ! कालगए समाणे किं गतिं गच्छति ? गोयमा ! देवगतिं गच्छति, देवगतिं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेज्जा वाणमंतरेसु उववज्जेज्जा जोइसिएसु उववज्जेज्जा वेमाणिएसु उववज्जेज्जा ? गो० ! णो भवणवासीसु उववज्जेज्जा जहा कसायकुसीले, एवं छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए, सुहुमसंपराए जहा नियंठे, अहक्खाए पुच्छा, गोयमा ! एवं अहक्खायसंजएवि जाव अजहन्नमणुक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेजा, अत्थेगतिए सिज्झंति जाव अंतं करेंति ॥ सामाइयसंजए णं भंते ! देवलोगेसु उववज्जमाणे किं इंदत्ताए उववज्जति पुच्छा, गोयमा ! अविराहणं पडुच्च एवं जहा कसायकुसीले, एवं छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धिए

जहा पुलाए, सेसा जहा नियठे। सामाइयसंजयस्स णं भंते! देवलोगेसु उववज्जमाणस्स केवतियं काल ठिती प० ? गोयमा! जहन्नेणं दो पलिओवमाइं उक्कोसेण तेत्तीस सागरोवमाइ, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धियस्स पुच्छा, गोयमा! जहन्नेण दो पलिओवमाइ उक्कोसेण अट्ठारस सागरोवमाइ, सेसाण जहा नियंठस्स १३॥ (सूत्र ७९०)

सामाइयसंजयस्स ण भते! केवइया संजमट्ठाणा पन्नत्ता? गोयमा! असखेज्जा संजमट्ठाणा प०, एव जाव परिहारविसुद्धियस्स, सुहुमसपरायसजयस्स पुच्छा, गोयमा! असखेज्जा अतोमुहुत्तिया सजमट्ठाणा प०, अहक्खायसजयस्स पुच्छा, गोयमा! एगे अजहन्नमणुक्कोसए सजमट्ठाणे। एएसि ण भते! सामाइयछेदोवट्ठावणियपरिहारविसुद्धियसुहुमसपरागअहक्खायसजयाणं सजमट्ठाणाण कयरे कयरे जाव विसेसाहिया वा? सव्वत्थोवे अहक्खायसजमस्स एगे अजहन्नमणुक्कोसए सजमट्ठाणे, सुहुमसपरागसजयस्स अंतोमुहुत्तिया सजमट्ठाणा असखेज्जगुणा, परिहार-

विसुद्धियसजयस्स सजमट्ठाणा असखेज्जगुणा, सामाइयसजयस्स छेदोवट्ठावणियसजयस्स य एएसि ण सजमट्ठाणा दोण्हवि तुल्ला असखेज्ज गुणा १४ ॥ (सूत्र ७९१)

सामाइयसजयस्स ण भते ! केवइया चरित्तपज्जवा प० ? गोयमा ! अणता चरित्तपज्जवा प० एव जाव अहक्खायसजयस्स ॥ सामाइयसजए ण भते ! सामाइयसजयस्स सट्ठाणसन्निगासेण चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे तुल्ले अब्भहिए ? गोयमा ! सिय हीणे छट्ठाणवडिए, सामाइयसजए ण भते ! छेदोवट्ठावणियसजयस्स परट्ठाणसन्निगासेण चरित्तपज्जवेहिं पुच्छा, गोयमा ! सिय हीणे छट्ठाणवडिए, एव परिहारविसुद्धियस्सवि, सामाइयसजए ण भते ! सुहुमसपरागसजयस्स परट्ठाणसन्निगासेण चरित्तपज्जवे पुच्छा, गोयमा ! हीणे नो तुल्ले नो अब्भहिए अणतगुणहीणे, एव अहक्खायसजयस्सवि, एव छेदोवट्ठावणिएवि, हेट्ठिल्लेसु तिसुवि सम छट्ठाणवडिए उवरिल्लेसु दोसु तहेव हीणे, जहा छेदोवट्ठावणिए तहा परिहारविसुद्धिएवि सुहुमसपरागसजए ण भते ! सामाइयसज-

यस्स परट्ठाण पुच्छा, गोयमा ! नो हीणे नो तुल्ले अब्भहिए अणंतगुणमब्भहिए, एव छेओवट्ठावणियपरिहारविसुद्धिएसुवि सम सट्ठाणे सिय हीणे नो तुल्ले सिय अब्भहिए जइ हीणे अणतगुणहीणे अह अब्भहिए अणंतगुणमब्भहिए, सुहुमसपरायसजयस्स अहक्खायसजयस्स परट्ठाणे पुच्छा, गोयमा ! हीणे नो तुल्ले नो अब्भहिए अणंतगुणहीणे, अहक्खाए हेट्ठिल्लाण चउण्हवि नो हीणे नो तुल्ले अब्भहिए अणंतगुणमब्भहिए, सट्ठाणे नो हीणे तुल्ले नो अब्भहिए । एएसि ण भते ! सामाइयछेदोवट्ठावणियपरिहारविसुद्धियसुहुमसपरायअहक्खायसजयाण जहन्नुक्कोसगाण चरित्तपज्जवाण कयरे २ जाव विसेसाहिया वा ? गोयमा ! सामाइयसजयस्स छेओवट्ठावणियसंजयस्स य एएसि ण जहन्नगा चरित्तपज्जवा दोण्हवि तुल्ला, सव्वत्थोवा परिहारविसुद्धियसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणतगुणा तस्स चेव उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणतगुणा, सामाइयसजयस्स छेओवट्ठावणियसजयस्स य एएसि ण उक्कोसगा चरित्तपज्जवा दोण्हवि तुल्ला अनतगुणा, सुहुमसपरायसजयस्स जहन्नगा

चरित्तपज्जवा अणतगुणा तस्स चेव उक्कोसगा च रित्तपज्जवा अणतगुणा, अहक्खायसजयस्स अ-जहन्नमणुक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा १५॥

सामाइयसजए ण भते! किं सजोगी होज्जा अजोगी होज्जा ? गोयमा ! सजोगी जहा पुलाए एव जाव सुहुमसपरायसजए अहक्खाए जहा सिणाए १६॥

सामाइयसजए ण भते! किं सागारोवउत्ते होज्जा अणागारोवउ० ? गोयमा! सागारोवउत्ते जहा पुलाए एव जाव अहक्खाए, नवर सुहुम सपराए सागारोवउत्ते होज्जा नो अणागारोव-उत्ते होज्जा १७॥

सामाइयसजए ण भते ! किं सकसायी होज्जा अकसायी होज्जा? गोयमा! सकसायी होज्जा नो अकसायी होज्जा, जहा कसायकुसीले, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए, सुहुमसपरागसजए पुच्छा, गोयमा! सक-सायी होज्जा नो अकसायी होज्जा, जइ सकसायी होज्जा से ण भते! कतिसु कसायेसु होज्जा ?

गोयमा! एगमि सजलणलोभे होज्जा, अहक्खा-
यसंजए जहा नियंठे १८ ॥

सामाइयसंजए णं भंते! किं सलेस्से अलेस्से होज्जा? गोयमा! सलेस्से होज्जा जहा कसायकुसीले, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए, सुहुमसपराए जहा नियंठे, अहक्खाए जहा सिणाए, नवर जइ सलेस्से होज्जा एगाए सुक्कलेस्साए होज्जा १९ ॥ (सूत्रं ७९२)

'एव छेओवट्ठावणिएवि' त्ति, अनेन नकुशममानः कालतश्छेदोपस्थापनीयसयत उक्तः, तत्र च नकुशस्योत्सर्प्पिण्यवसर्पिणीव्यतिरिक्तकाले जन्मत सद्भावतश्च सुपमसुपमादिप्रतिभागत्रये निपेधोऽभिहितः दुष्पमसुपमाप्रतिभागे च विधि छेदोपस्थापनीयसयतस्य तु तत्रापि निपेधार्थमाह—'नवर' मित्यादि ॥ सयमस्थानद्वारे—'सुहुमसपराये' त्यादौ 'असखेज्जा अंतोमुहुत्तिया सजमट्ठाण' त्ति अन्तर्मुहूर्त्ते भवानि आन्तर्मुहूर्त्तिकानि, अन्तर्मुहूर्त्तप्रमाणा हि तदद्धा, तस्याश्च प्रतिसमय चरणविशुद्धिविशेषभावादसङ्ख्येयानि तानि भवन्ति, यथाख्याते त्वेकमेव, तदद्धायाश्चरणविशुद्धेर्निर्विशेपत्वादिति ॥ सयमस्थानाल्पवहुत्वचिन्तायां तु किलासद्भावस्थापनया सम

स्तानि सयमस्थानान्येकविंशतिः, तत्रैकमुपरितन यथाख्या-
तस्य, ततोऽधस्तनानि चत्वारि सूक्ष्मसम्परायस्य, तानि
च तस्मादसङ्ख्येयगुणानि दृश्यानि, तेभ्योऽधश्चत्वारि परि-
हृत्यान्यान्यष्टौ परिहारिकस्य, तानि च पूर्वेभ्योऽसङ्ख्येय-
गुणानि दृश्यानि, तत परिहृतानि यानि चत्वार्यष्टौ च
पूर्वोक्तानि तेभ्योऽन्यानि च चत्वारीत्येव तानि षोडश
सामायिकच्छेदोपस्थापनीयसयतयोः, पूर्वेभ्यश्चैतान्यसङ्ख्या-
तगुणानीति ॥ सन्निकर्षद्वारे—' सामाइयसजमे ण
भंते ! सामाइयसजयस्स 'त्यादौ ' सिय हीणे '
त्ति असङ्ख्यातानि तस्य सयमस्थानानि, तत्र च यदैको
हीनशुद्धिकेऽन्यस्मिन्नतस्त्र वर्त्तते तदैको हीनोऽन्यस्त्वभ्य-
धिकः, यदा तु समाने सयमस्थाने वर्त्तेते तदा तुल्ये,
हीनाधिकत्वे च षट्स्थानपतितत्व स्यादत एवाह—
' छट्ठाणवडिए ' त्ति ॥ उपयोगद्वारे—सामायिकसयता
दीना पुलाकवदुपयोगद्वय भवति, सूक्ष्मसम्परायसयत-
स्य तु विशेषोपदर्शनार्थमाह—' नवर सुहुमसपराइए '
इत्यादि, सूक्ष्मसम्पराय' साकारोपयुक्तस्तथास्वभावत्वा-
दिति ॥ लेश्याद्वारे—यथाख्यातसयत' स्नातकसमान उक्त',
स्नातकश्च सलेश्यो वा स्यादलेश्यो वा, यदि सलेश्यस्तदा
परमशुक्ललेश्य' स्यादित्येवमुक्तः, यथाख्यातसयतस्य तु

निर्ग्रन्थत्वापेक्षया निर्विशेषेणापि शुक्ललेश्या स्यादतोऽस्य विशेषस्याभिधानार्थमाह–' नवरं जई ' त्यादि ॥

परिणामद्वारे–सामाइयसंजए णं भंते ! किं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा हीयमाणपरिणामे अवट्ठियपरिणामे ? गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे जहा पुलाए, एवं जाव परिहारविसुद्धिए, सुहुमसपराये पुच्छा, गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे वा होज्जा हीयमाणपरिणामे होज्जा नो अवट्ठियपरिणामे होज्जा, अहक्खाए जहा नियंठे । सामाइयसंजए णं भंते ! केवतियं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं जहा पुलाए, एवं जाव परिहारविसुद्धिएवि, सुहुमसपरागसंजए णं भंते ! केवतियं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? जहन्नेणं एक्कं समयं उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं, केवतियं कालं हीयमाणपरिणामे एवं चेव, अहक्खायसंजए णं भंते ! केवतियं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणवि अंतोमुहुत्तं, केवतियं कालं अवट्ठियपरिणामे होज्जा ? गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं उक्कोसेणं देसूणा पुव्वकोडी २० ॥ (सूत्र ७९३)

'सुहुमसपराये' इत्यादौ, 'वड्ढमाणपरिणामे वा होज्जा हीयमाणपरिणामे वा होज्जा नो अवट्ठिय-परिणामे होज्जा' त्ति सूक्ष्मसम्परायसयतः श्रेणिं समारोहन् वर्द्धमानपरिणामस्ततो भ्रश्यन् हीयमानपरिणाम', अवस्थितपरिणामस्त्वसौ न भवति, गुणस्थानकस्वभावादिति। तथा 'सुहुमसम्परायसजएण भते! केवइयं काल' इत्यादौ 'जहन्नेण एक्क समय' त्ति सूक्ष्मसम्परायस्य जघन्यतो वर्द्धमानपरिणाम एक समय प्रतिपत्तिसमयानन्तरमेव मरणात्, 'उक्कोसेण अतोमुहुत्त' त्ति तद्गुणस्थानकस्यैतावत्प्रमाणत्वात्, एव तस्य हीयमानपरिणामोऽपि भावनीय इति। तथा 'अहक्खायसजएण भते!, इत्यादौ 'जहन्नेण अतोमुहुत्त उक्कोसेणपि अतोमुहुत्तं' त्ति यो यथाख्यातसयत केवलज्ञानमुत्पादयिष्यति यश्च शैलेशीप्रतिपन्नस्तस्य वर्द्धमानपरिणामो जघन्यत उत्कर्षतश्चान्तर्मुहूर्त्तं तदुत्तरकाल तद्व्यवच्छेदात्, अवस्थितपरिणामस्तु जघन्येनैक समय, उपशमाद्धाया प्रथमसमयानन्तरमेव मरणात्, 'उक्कोसेण देसूण' पुव्वकोडि' त्ति एतच्च प्राग्वद्भावनीयमिति ॥

बन्धद्वारे–

सामाइयसजए ण भते! कइ कम्मप्पगडीओ बधइ? गोयमा! सत्तविहबधए वा अट्ठविह-

यए वा एव जहा वउसे, एवं जाव परिहारविसुद्धिए, सुहुमसपरागसंजए पुच्छा, गोयमा! आउयमोहणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ बधति, अहक्खायसंजए जहा सिणाए २१॥

सामाइयसंजए णं भंते! कति कम्मप्पगडीओ वेदेति? गोयमा! नियमं अट्ठ कम्मप्पगडीओ वेदेति, एवं जाव सुहुमसंपराए, अहक्खाए पुच्छा, गोयमा! सत्तविहवेयए वा चउव्विहवेयए वा, सत्तविह वेदेमाणे मोहणिज्जवज्जाओ सत्त कम्मप्पगडीओ वेदेति, चत्तारि वेदेमाणे वेयणिज्जाउयनामगोयाओ चत्तारि कम्मप्पगडीओ वेदेति २२॥

सामाइयसजए ण भंते! कति कम्मप्पगडीओ उदीरेति? गोयमा! सत्तविह जहा वउसो, एवं जाव परिहारविसुद्धीए, सुहुमसंपराए पुच्छा, गोयमा! छव्विह उदीरए, वा पचविह उदीरए वा, छ उदीरेमाणे आउयवेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेइ, पच उदीरेमाणे आउयवेयणिज्जमोहणिज्जवज्जाओ पच कम्मप्पगडीओ उदीरेइ, अहक्खायसजए पुच्छा, गोयमा! पचविह उदीरए वा दुविह उदीरए वा अणु-

दीरए वा, पच उदीरेमाणे आउय० सेस जहा नियठस्स २३ ॥ (सूत्र ७९४)

सामाइयसजए ण भंते ! सामाइयसजयत्त जहमाणे किं जहति किं उवसपज्जति ? गोयमा ! सामाइयसजयत्त जहति छेदोवट्ठावणियसजय वा सुहुमसपरागसजय वा असजम वा उवसपज्जति, छेओवट्ठावणिए पुच्छा, गोयमा ! छेओवट्ठावणियसजयत्त जहति सामाइयसज० परिहारवि० सुहुमस० असज० सजमासजम वा उव०, परिहारविसुद्धिए पुच्छा, गोयमा ! परिहारविसुद्धियसजयत्त जहति छेदोवट्ठावणियसजय वा असजम वा उपसपज्जति, सुहुमसपराए पुच्छा, गोयमा ! सुहुमसपरायसजयत्तं जहति सामाइयसजय वा छेओवट्ठावणियसजय वा अहक्खायसजय वा असजम वा उवसपज्जइ, अहक्खायसजए ण पुच्छा, गोयमा ! अहक्खायसजयत्त जहति सुहुमसपरागसजय वा असजम वा सिद्धिगतिं वा उवसपज्जति २४ ॥ (सूत्र ७९५)

सामाइयसजए ण भंते ! किं सन्नोवउत्ते हो० नोसन्नोवउत्ते होज्जा? गोयमा ! सन्नोवउत्ते

जहा चउसो, एवं जाव परिहारविसुद्धिए, सुहुम-सपराए अहक्खाए य जहा पुलाए २५ ॥

सामाइयसंजए ण भंते ! किं आहारए होज्जा अणाहारए होज्जा ? जहा पुलाए, एव जाव सुहुमसपराए, अहक्खायसजए जहा सिणाए २६ ॥

सामाइयसंजए ण भंते ! कति भवग्ग-हणाइं होज्जा ? गोयमा ! जह० एक्क समय उक्कोसेणं अट्ठ, एव छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारवि-सुद्धिए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेण एक्क समय उक्को-सेणं तिन्नि, एव जाव अहक्खाए २७ ॥ (सूत्र ७९६)

'सुहुमसपराए' इत्यादौ 'आउयमोहणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ बंधइ' त्ति सूक्ष्मसम्परायसयतो ह्यायुर्न बध्नाति अप्रमत्तान्तत्वात्तद्बन्धस्य, मोहनीय च बादरकषायोदयाभावान्न बध्नातीति तद्वर्जाः षट् कर्म्मप्रकृतीर्बध्नातीति ॥ वेदद्वारे-'अहक्खाये' त्यादौ 'सत्तविहवेयए वा चउव्विहवेयए व' त्ति यथाख्यातसयतो निर्ग्रन्थावस्थायां 'मोहवज्ज'त्ति मोहवर्जाना सप्ताना कर्म्मप्रकृतीना वेदको, मोहनीयस्योपशान्तत्वात् क्षीणत्वाद्वा, स्नातकावस्थाया तु चतसृणामेव, घातिकर्म्मप्रकृतीना तस्य

क्षीणत्वात् ॥ उपसम्पद्धानद्वारे–' सामाइयसंजए ण ' मित्यादि, सामायिकसंयतः सामायिकसंयतत्वं त्यजति छेदोपस्थापनीयसंयतत्वं प्रतिपद्यते, चतुर्यामधर्म्मात्पञ्चयामधर्म्मसङ्क्रमे पार्श्वनाथशिष्यवत्, शिष्यको वा महाव्रतारोपणे, सूक्ष्मसम्परायसंयतत्वं वा प्रतिपद्यते श्रेणिप्रतिपत्तितः असंयमादिर्वा भवेद्भावप्रतिपातादिति । तथा छेदोपस्थापनीयसंयतश्छेदोपस्थापनीयसंयतत्वं त्यजन् सामायिकसंयतत्वं प्रतिपद्यते, यथाऽऽदिदेवतीर्थसाधु अजितस्वामितीर्थं प्रतिपद्यमानः, परिहारविशुद्धिकसंयतत्वं वा प्रतिपद्यते, छेदोपस्थापनीयवत एव परिहारविशुद्धिसंयमस्य योग्यत्वादिति । तथा परिहारविशुद्धिकसंयतः परिहारविशुद्धिकसंयतत्वं त्यजन् छेदोपस्थापनीयसंयतत्वं प्रतिपद्यते पुनर्गच्छाद्याश्रयणात् असंयमं वा प्रतिपद्यते देवत्वोत्पत्ताविति । तथा सूक्ष्मसम्परायसंयतः सूक्ष्मसम्परायसंयतत्वं श्रेणीप्रतिपातेन त्यजन् सामायिकसंयतत्वं प्रतिपद्यते यदि पूर्वं सामायिकसंयतो भवेत्, छेदोपस्थापनीयसंयतत्वं वा प्रतिपद्यते यदि पूर्वं छेदोपस्थापनीयसंयतो भवेत्, यथाख्यातसंयतत्वं वा प्रतिपद्यते श्रेणीसमारोहणत इति, तथा यथाख्यातसंयतो यथाख्यातसंयतत्वं त्यजन् श्रेणिप्रतिपतनात् सूक्ष्मसम्परायसंयतत्वं प्रतिपद्यते असंयमं वा प्रति-

पद्यते, उपशान्तमोहत्वे मरणात् देवोत्पत्तौ, सिद्धिगतिं वोपसम्पद्यते स्नातकत्वे सतीति ॥ आकर्षद्वारे—

सामाइयसंजयस्स णं भंते! एगभवग्गहणिया केवतिया आगरिसा प०? गोयमा! जहन्नेणं जहा बउसस्स, छेदोवट्ठावणियस्स पुच्छा, गोयमा! जहन्नेण एक्को उक्कोसेणं वीसपुहुत्त, परिहारविसुद्धियस्स पुच्छा, गोयमा! जहन्नेण एक्कं उक्कोसेणं तिन्नि, सुहुमसपरायस्स पुच्छा, गोयमा! जहन्नेण एक्क उक्कोसेणं चत्तारि, अहक्खायस्स पुच्छा, गोयमा! जहन्नेणं एक्कं उक्कोसेण दोन्नि। सामाइयसंजयस्स ण भंते! नाणाभवग्गहणिया केवतिया आगरिसा प०? गोयमा! जहा बउसे, छेदोवट्ठावणियस्स पुच्छा, गोयमा! जहन्नेण दोन्नि उक्कोसेण उवरिं नवण्हं सयाण अंतो सहस्सस्स, परिहारविसुद्धियस्स जहन्नेण दोन्नि उक्कोसेण सत्त, सुहुमसंपरागस्स जहन्नेण दोन्नि उक्कोसेण नव, अहक्खायस्स जहन्नेण दोन्नि उक्कोसेण पच ॥ (सूत्र ७९७)

'छेदोवट्ठावणीयस्से' त्यादौ 'वीसपुहुत्त' ति छेदोपस्थापनीयस्योत्कर्षतो विंशतिपृथक्त्व पञ्चपादिर्विंशतयः आकर्षाणा भवन्ति 'परिहारविसुद्धियस्से' त्यादौ

'उक्कोसेणं तिन्नि' त्ति परिहारविशुद्धिकसयतत्व त्रीन् वारान् एकत्र भवे उत्कर्षत प्रतिपद्यते, 'सुहुमसपरायस्से' त्यादौ 'उक्कोसेण चत्तारि' त्ति एकत्र भवे उपशमश्रेणीद्वयसम्भवेन प्रत्येक सङ्क्लिश्यमानविशुद्धयमानलक्षण-सूक्ष्मसम्परायद्वयभावाच्चतस्र. प्रतिपत्तय सूक्ष्मसम्पराय-सयतत्वे भवन्ति, 'अहक्खाए' इत्यादौ 'उक्कोसेण दोन्नि' त्ति उपशमश्रेणीद्वयसम्भवादिति । नानाभवग्रहणाकर्षा धिकारे 'छेओवट्ठावणीयस्से' त्यादौ 'उक्कोसेण उवरिं नवण्ह सयाण अतोसहस्स' त्ति, कथ ? किलैकत्र भवग्रहणे पड्विंशतय आकर्षणा भवन्ति, ताश्चाष्टाभिर्भवै र्गुणिता नव शतानि षष्ठ्यधिकानि भवन्ति, इद च सम्भ वमात्रमाश्रित्य सङ्ख्याविशेषप्रदर्शनमतोऽन्यथाऽपि यथा नव शतान्यधिकानि भवन्ति तथा कार्यं, 'परिहारवि-सुद्धियस्से' त्यादौ 'उक्कोसेण सत्त' त्ति कथम् ? एकत्र भवे तेषा त्रयाणामुक्तत्वात् भवत्रयस्य च तस्याभि-धानादेकत्र भवे त्रयं द्वितिये द्वय तृतीये द्वयमित्यादिवि कल्पत सप्ताकर्षा. परिहारविशुद्धिकस्येति । 'सुहुमसप-रायस्से' त्यादौ 'उक्कोसेण नव' त्ति कथ ?, सूक्ष्मस म्परायस्यैकत्र भवे आकर्षचतुष्कस्योक्तत्वाद्भवत्रयस्य च तस्याभिधानादेकत्र चत्वारो द्वितीयेऽपि चत्वारस्तृतीये चैक इत्येव नवेति । 'अहक्खाए' इत्यादौ 'उक्कोसेण

पंच'त्ति, कथ ? यथाख्यातसंयतस्यैकत्र भवे द्वावाकर्षो द्वितीये च द्वावेकत्र चैक इत्येव पञ्चेति ॥ कालद्वारे—

सामाइयसंजए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं उक्कोसेणं देसूणएहिं नवहिं वासेहिं ऊणिया पुव्वकोडी, एवं छेदोवट्ठावणिएवि, परिहारविसुद्धिए जहन्नेणं एक्क समय उक्कोसेणं देसूणएहिं एकूणतीसाए वासेहिं ऊणिया पुव्वकोडी, सुहुमसंपराए जहा नियठे, अहक्खाए जहा सामाइयसंजए। सामाइयसंजया णं भंते ! कालओ केवचिर होइ ? गोयमा ! सव्वद्धा, छेदोवट्ठावणिएसु पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अड्ढाइज्जाइं वाससयाइं उक्को० पन्नास सागरोवमकोडिसयसहस्साइं, परिहारविसुद्धीए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं देसूणाइं दो वाससयाइं उक्को० देसूणाओ दो पुव्वकोडीओ, सुहुमसंपरागसंजयाणं भंते ! पुच्छा, गोयमा ! जह० एक्क समय उक्कोसेण अतोमुहुत्तं, अहक्खायसंजया जहा सामाइयसंजया २९ ॥

सामाइयसंजयस्स २ णं भंते ! केवतियं कालं अतरं होइ ? गोयमा ! जहन्नेणं जहा पुलागस्स

एव जाव अहक्खायसजयस्स, सामाइयसं० भते ! पुच्छा, गोयमा ! नत्थि अतर, छेदोवट्ठावणियस्स पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं तेवर्ट्ठि वाससहस्साइ उक्कोसेण अट्ठारस सागरोवमकोडाकोडीओ, परिहारविसुद्धियस्स पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेण चउरासीइ वाससहस्साइ उक्कोसेणं अट्ठारस सागरोवमकोडाकोडीओ, सुहुमसपरायाणं जहा नियंठाण, अहक्खायाणं जहा सामाइय सजयाणं ३० ॥

सामाइयसजयस्स ण भते ! कति समुग्घाया पन्नत्ता ? गोयमा ! छ समुग्घाया पन्नत्ता, त जहा कसायकुसीलस्स, एवं छेदोवट्ठावणियस्सवि, परिहारविसुद्धियस्स जहा पुलागस्स, सुहुमसपरागस्स जहा नियठस्स, अहक्खायस्स जहा सिणायस्स ३१ ॥

सामाइयसजए ण भते ! लोगस्स किं सखेज्जइभागे होज्जा असखेज्जइभागे पुच्छा, गोयमा ! नो सखेज्जइ जहा पुलाए, एव जाव सुहुमसपराए। अहक्खायसजए जहा सिणाए ३२ ॥

सामाइयसजए ण भते ! लोगस्स किं सखेज्जइभाग फुसइ० ? जहेव होज्जा तहेव फुसइ ३३ ॥

सामाइयसंजए णं भंते ! कयरंमि भावे होज्जा ? गोयमा ! खाओवसमिए भावे होज्जा, एव जाव सुहुमसपराए, अहक्खाय संजए पुच्छा, गोयमा ! उवसमिए वा खइए वा भावे होज्जा ३४ ॥

सामाइयसंजयाण भंते ! एगसमएणं केवतिया होज्जा ? गोयमा ! पडिवज्जमाणए य पडुच्च जहा कसायकुसीला तहेव निरवसेस, छेदोवट्ठावणिया पुच्छा, गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि, जइ अत्थि जहन्नेण एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेण सयपुहुत्त, पुव्वपडिवन्नए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि, जइ अत्थि जहन्नेण कोडिसयपुहुत्त उक्कोसेणवि कोडिसयपुहुत्तं, परिहारविसुद्धिया जहा पुलागा, सुहुमसंपराया जहा नियंठा, अहक्खायसजयाणं पुच्छा, गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि, जइ अत्थि जहन्नेण एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेण बावट्ठसय अट्ठुत्तरसय खवगाणं चउप्पन्न उवसामगाण, पुव्वपडिवन्नए

पडुच जहन्नेण कोटिपुहुत्तं उक्कोसेणवि कोडि-पुहुत्त ३५ ॥

एएसि ण भंते ! सामाइयछेओवट्ठावणियप-रिहारविसुद्धियसुहुमसपरायअहक्खायसजयाण कयरे २ जाव विसेसाहिया ? गोयमा ! सव्व-त्थोवा सुहुमसपरायसजया परिहारविसुद्धियस-जया संखेज्जगुणा अहक्खायसंजया सखे० छेओ-वट्ठावणियसजया सखे० सामाइयसजया सखे-ज्जगुणा ३६ ॥ (सूत्र ७९८)

'सामाइय' इत्यादौ सामायिकप्रतिपत्तिसमयसमनन्तरमेव मरणादेक समय,, 'उक्कोसेण देसूणएहिं नवहिं वासेहिं ऊणिया पुव्वकोडी'त्ति यदुक्त तद्गर्भसमयादारभ्यावसेयम्, अन्यथा जन्मदिनापेक्षयाऽष्टवर्षोनिकैव सा भवतीति, 'परिहारविसुद्धिए जहन्नेण एक्क समय'ति मरणापेक्षमेतत्, 'उक्कोसेणं देसूणएहिं'ति, अस्यायमर्थ –देशोननववर्षजन्मपर्यायेण केनापि पूर्वकोट्यायुषा प्रव्रज्या प्रतिपन्ना, तस्य च विंशतिवर्षप्रव्रज्यापर्यायस्य दृष्टिवादोऽनुज्ञातस्ततथासौ परिहारविशुद्धिक प्रतिपन्न, तच्चाष्टादशमासमानमप्यविच्छिन्नतत्परिणामेन तेना-

जन्मपालितमित्येवमेकोनत्रिंशद्वर्षोना पूर्वकोटिं यावत्तत्स्या-दिति, 'अहक्खाए जहा सामाइयसंजए'त्ति तत्र जघन्यत एक समय उपशमावस्थायां मरणात्, उत्कर्षतो देशोना पूर्वकोटी, स्नातकयथाख्यातापेक्षयेति। पृथक्त्वेन कालचिन्ताया 'छेओवट्ठावणिए' इत्यादि, तत्रोत्सर्पिण्यामादितीर्थकरस्य तीर्थे यावच्छेदोपस्थापनीय भवतीति, तीर्थे च तस्य सार्द्धे द्वे वर्षशते भवतीत्यत उक्त—'अड्ढा-इज्जाइं' इत्यादि, तथाऽवसर्पिण्यामादितीर्थकरस्य तीर्थे यावच्छेदोपस्थापनीय प्रवर्त्तते तच्च पञ्चाशत्सागरोपमकोटी-लक्षा इत्यत. 'उक्कोसेणं पन्नास' मित्याद्युक्तमिति। परि-हारविशुद्धिककालो जघन्येन 'देसूणाइ दो वाससयाइं' ति, कथम्?, उत्सर्पिण्यामाद्यस्य जिनस्य समीपे कश्चि-द्वर्षशतायु. परिहारविशुद्धिक प्रतिपन्नस्तस्यान्तिके तज्जीवि-तान्तेऽन्यो वर्षशतायुरेव ततः परतो न तस्य प्रतिपत्तिर-स्तीत्येव द्वे वर्षशते, तयोश्च प्रत्येकमेकोनत्रिंशति वर्षेषु गतेषु तत्प्रतिपत्तिरित्येवमष्टपञ्चाशता वर्षैर्न्यूने ते इति देशोने इत्युक्त, एतच्च टीकाकारव्याख्यान, चूर्णिकार-व्याख्यानमप्येवमेव, किन्त्ववसर्पिण्यन्तिमजिनापेक्षमिति विशेषः, 'उक्कोसेण देसूणाओ दो पुव्वकोडीओ'त्ति, कथम्?, अवसर्पिण्यामादितीर्थकरस्यान्तिके पूर्वकोट्यायुः

कश्चित्परिहारविशुद्धिक प्रतिपन्नस्तस्यान्तिके तज्जीवितान्तेऽन्यस्तादृश एव तत्प्रतिपन्न इत्येव पूर्वकोटीद्वय तथैव देशोन परिहारविशुद्धिकसयतत्व स्यादिति ॥ अन्तरद्वारे—'छेओवट्ठावणिए'त्यादौ 'जहन्नेण तेवट्ठिं वाससहस्साइं'ति, कथम् ?, अवसर्पिण्या दुष्षमा यावच्छेदोपस्थापनीय प्रवर्त्तते ततस्तस्या एवैकविंशतिवर्षसहस्रमानायामेकान्तदुष्षमायामुत्सर्पिण्याश्चैकान्तदुष्षमाया दुष्षमाया च तत्प्रमाणायामेव तदभाव स्यात् एव चैकविंशतिवर्षसहस्रमानत्रयेण त्रिषष्टिवर्षसहस्राणामन्तरमिति, 'उक्कोसेण अट्ठारस सागरोवमकोडाकोटीओ'त्ति किलोत्सर्प्पिण्या चतुर्विंशतितमजिनतीर्थे छेदोपस्थापनीय प्रवर्त्तते ततश्च सुषमदुष्षमादिसमात्रये क्रमेण द्वित्रिचतु सागरोपमकोटीकोटीप्रमाणे अतीते अवसर्प्पिण्याश्चैकान्तसुषमादित्रये क्रमेण चतुस्त्रिद्विसागरोपमकोटी२प्रमाणे अतीतप्राये प्रथमजिनतीर्थे छेदोपस्थापनीय प्रवर्त्तत इत्येव यथोक्त छेदोपस्थापनीयस्यान्तर भवति, यच्चेह किञ्चिन्न पूर्यते यच्च पूर्वसूत्रेऽतिरिच्यते तदल्पत्वान्न विवक्षितमिति, 'परिहारविसुद्धियस्से'त्यादि, परिहारविशुद्धिकसयतस्यान्तर जघन्य चतुरशीतिवर्षसहस्राणि, कथम् ?, अवसर्प्पिण्या दुष्षमैकान्तदुष्षमयोरुत्सर्प्पिण्याश्चैकान्तदुष्षमादुष्षमयो प्रत्येकमेकविंशतिवर्षसहस्र

प्रमाणत्वेन चतुरशीतिर्वर्षसहस्राणा भवति तत्र च परिहार-विशुद्धिक न भवतीति कृत्वा जघन्यमन्तर तस्य यथोक्त स्यात्, यथेहान्तिमजिनानन्तरो दुष्पमाया परिहारविशुद्धिककालो यश्चोत्सर्पिण्यास्तृतीयसमाया परिहारविशुद्धिकप्रतिपत्तिकालात्पूर्वः कालो नासौ विवक्षितोऽल्पत्वादिति, 'उक्कोसेण अट्ठारससागरोवमकोडाकोडीओ' त्ति छेदोपस्थापनीयोत्कृष्टान्तरवदस्य भावना कार्येति ॥ परिमाणद्वारे 'छेदोवट्ठावणिये' इत्यादौ 'जहन्नेणं कोडिसयपुहुत्त उक्कोसेणवि कोडिसयपुहुत्त' त्ति, इहोत्कृष्ट छेदोपस्थापनीयसयत परिमाणमादि तीर्थकर तीर्थान्याश्रित्य सभवति, जघन्य तु तत्सम्यग् नावगम्यते, यतो दुष्पमान्ते भरतादिपु दशसु क्षेत्रेपु प्रत्येक तद्द्वयस्य भावाद्विंशतिरेव तेपा श्रूयते, केचित्पुनराहुः—इदमप्यादितीर्थकराणा यत्तीर्थकालस्तदपेक्षयैव समवसेय, कोटीशतपृथक्त्व च जघन्यमल्पतरमुत्कृष्ट च बहुतरमिति ॥ अल्पबहुत्वद्वारे,–'सव्वत्थोवा सुहुमसपरायसजय' त्ति स्तोकत्वात्तत्कालस्य निर्ग्रन्थतुल्यत्वेन च शतपृथक्त्वप्रमाणत्वात्तेपा, 'परिहारविसुद्धियसजया सखेज्जगुण' त्ति तत्कालस्य बहुत्वात् पुलाकतुल्यत्वेन च सहस्रपृथक्त्वमानत्वात्तेषाम्, 'अहक्खायसंजया संखेज्जगुण' त्ति कोटीपृथक्त्वमानत्वा-

षेषा, 'छेदोवट्ठावणियसंजया संखेज्जगुण'त्ति कोटीशतपृथक्त्वमानतया तेषामुक्तत्वात्, 'सामाइयसंजया संखेज्जगुण'त्ति कषायकुशीलतुल्यतया कोटीसहस्रपृथक्त्वमानत्वेनोक्तत्वात्तेषामिति ॥

इति श्रीभगवतीसूत्रपंचविंशतितम-
शतकस्य सप्तमोद्देशकादुद्धरित
पंचसयतप्रकरण
समाप्त ।